

758

Scribendi Orandiq; Modus per Ant. Mancinellum.

Operis Tituli.

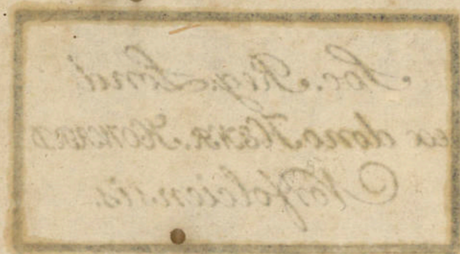

160

Ant. Mancinelli Veliterni Scribendi Orandiq; Modus ad Valerium Crispinum iureconsultum eximium: Ciuemq; Veliternum ꝗ optimum & Generosum.

Ampridem Valeri mi disertissime Scribendi orandiq; modum
pro tuis in me officiis: summaq; in meos oĩs beniuolẽtia tibi di-
i care statueram: Aliis tamen grauioribus occupato hactenus nul-
la fuit unquam occasio. Nunc uero explicitus aliquantulũ: Quae
cunq; de ratione dicendi collegeram ad te mitto patriae lumen: Es enim ad
excogitandum prudentissimus. ad faciendum solertissimus: natura admira
bilis. industria singularis: uerbisq; expeditus: Vnde in maximis causis uersa
tus patronus optimus diligensq; in illis cognoscendis & componẽdis es ha
bitus: Saepiusque a Senatu populoq; Veliterno orator ad principes: maxi-
mumq; pontificem electus: causam omnem ex animi sententia obtinebas:
Quocirca & honores & pecuniam & gratiam apud omnes es consecutus.
Consequentur eadem: ut facile datur intelligi: Laurẽtius: Lactantius: Quin
tilianus: Hippolitus filii tui. Sunt enim magna indole pueri: summoq; inge-
nio peracuti: Veliternisq; omnibus ꝗ gratissimi. Ad eorum igitur commo
da scribendi orandiq; modum tibi consultissime Valeri animae dimidium
meae dedico. Vale & salue cum tota prole. Datũ Venetiis decimonono ca
lendas Iunias. M.cccc.Lxxxxiii.

Orationis initium. Ti. i.

Ris sonus ab initio olĩ cõfusus erat q̃ tandẽ paulatĩ uocẽ di
scernens:res oĩs suo noĩe appellauit.Mercurium aiũt apud
ægyptios primũ uerba in ordinẽ redegisse:multisq; rebus ĩ
posuisse noĩa.fuisse quoq; lr̃arũ iuẽtorẽ.ĩstituisseq; quo ho
nore qbusue sacris colerent̃ dii:de qbus oĩbus Diodo. uo-
lumine prĩo.Athenis aũt primũ se orator extulit:primũq;
etiã monumẽtis & litteris oratio ẽ cœpta mãdari:quod Ci
cero de claris oratoribus memĩt.Vsq; Fabius Quintilia.li.iii.edocet:Anti-
phon orationẽ primũ oĩum scripsit.At Laertio teste:Socrates cum Aeschi
ne discipulo primus oratoriæ cãpos aperuit.Romanorũ aũt primus artis
rhetorices cõdidit aliqua.M.Cato Censorius.M.Antonius incohauit.p̃ci
puũ uero lumẽ:sicut eloquentiæ:ita præceptis quoq; eius dedit unicũ apud
nos specimẽ orãdi docendiq; oratorias artes.M.Tullius:de quo Fabius lib-
iii.latius scribit.Atq; ut Sueto.asserit:Rhetoricæ artis facultas apud Roma
nos adeo floruit ut nõnulli ex infima fortũa in ordinẽ senatoriũ atq; ad sũ-
mos honores p̃cesserint.Grãmaticus præterea Rhetoricen docẽs Rheto-
is officio fungit̃ nõ suo:ut inqt Fab.li.ii.ubi etiã mõet grãmaticen & rhetõ-
ricen una eẽ tradẽdos. Epistola qd & unde dicit̃.Tit.ii.

e Pistola ẽ q̃si certa qdã nũcia nostrarũ rerũ:interdũ alienarũ: & fida
interpres mẽtis nr̃æ.Cui quæ uolumus p̃ti nr̃o noĩe:p̃ti aliorũ ab
sentibus significar̃ cõmittimus.Descẽdit aũt epistola a medio paracimeno
id ẽ p̃terito p̃fecto uerbi huius epistello qd est significo:mitto:mãdo:iubeo
nã aĩttit unũ.l.in futuro:& dicit̃ epistelo.deĩde.e.ĩ penultĩa futuri mutatur ĩ
o.ĩ penultĩa paracimẽi & dicit̃ epistela.unde nos epistolã dicĩus: quã illi epi
stolin uocant. Epistolare officium quid sit Ti.iii.

Pistolare officiũ est de re familiari aut de quotidiana cõuersatõe ali
e qd scribet̃:& quodãmõ absentes ĩter se p̃ñtes fieri:dũ mutuo qd aut
uelit:aut qd gestũ sit nũciãt. licet interdũ cõfabulatiõis tale cõuiuiũ
doctrinæ quoq; sale condiatur.Ita quidem Hieronymus ĩ epistola ad Mar
cellam scribit. Epistolarum genera Ti.iiii.

Pistolarum genera tria sunt potissima:ut Cicero ad Curionem in
e quit.Sed unum illud certissimum:cuius causa res ipsa inuenta est:ut
certiores faceremus absentes:si quid esset quod eos scire aut nostra
aut ipsorum interesset. Alterum familiare & iocosum. Tertium seue-
rum & graue.

Epistolæ modus & qualitas Ti.v.

Exuntur epistolæ quotidianis uerbis:Vnde & quædam etiam ne-
t gligentia est diligens:ut Cicero meminit in libro de perfecto orato
re.Nam ut mulieres esse dicuntur nõnullæ inornatæ: quasi idip-
sum deceat sic hũilis & subtilis oĩo etiã incõpta delectat. Sermo purus erit
& latinus:dilucide planeq; dicetur. In dicendo enim uitium: uel maximum

est ab uulgari genere orationis:atq; cōsuetudine cōis sensus abhorret. Vñ & Au.Ge.li xiiii.c.viii.diui augusti epistolas elegātia orōnis neq; morosa ne anxia:sed facili hercle & simplici laudat.Pli.quoq; iunior ad Thuscū ait: Et pssus sermo:purusq; ex epistolis petit.Seneca itē ad Luc.epi.lx.inqt.Minus tibi accuratas a me epistolas mitti qreris.qs.n.accurate loqtur nisi q uult pu tide loq;?Qualis sermo meus eēt:si una sederēus:aut ābularēus: illaboratus & facilis:tales uolo eē epistolas meas q̄ nihil habeāt accersitū nec fictū: sed si fieri posset qd sentiā ostēdere q̄ loq mallē.Non mehercule ieiuna esse & arida uolo:q de rebus tā magnis dicent.neq; enī phia ingēio renūciat Mul tū tñ opæ īpendi uerbis nō oportet.Epistola etiā.xlv.inqt.Sed ne epistolæ modū excedā:q̄ nō debet sinistrā manū legentis īplere in aliū diē hanc litē cū dialecticis differā.Noscendū tamē epistolā sinistrā legētis īplere:quū lō gior fuerit:tūc enī & dextra & sinistra teneri necesse ē.Epistolæ autē initiū huiusmodi fere solet esse.M.Tullius Terētiæ salutē. Terētia Marco Tullio salutē.Semp enī scribētis nomen ppōit etiā īferioris. Vnde & Anacharsis scytæ phī ad Ammonē regē epistola ita incipit.Anacharsis Ammoni salutē de quo latius Cice.li iiii.tus.itē Rex Alexāder Iouis Ammonis filius Olym piadi matri salutē dicit:de quo Gel.li.xii.c.iiii.In calce uero epistolæ ponet Vale.Cura ut ualeas.Bene uale & me dilige.Fac ualeas:meq; ames. Tu fac: qd facis ut me ames:teq; amari a me scias. Vale.da operam ut ualeas:meq; ames amore illo tuo singulari.ualebis igit:meq; ut a puero fecisti amabis. Cura te diligēter.Vale:Cura mi iuli ut ualeas:hoc mihi gratius facere ni hil potes. Viue & uale.vale etiā atq; etiā.Ponet inde Data uel datū: inde di es & nūerus annoꝝ christiānæ salutis:ex ī locis ipsis unde epistola mittitur. Epistolæ deniq; formula erit eiusmōi.Anto.Mācinellus Valerio Crispino salutē.Spectata fides & amor ī me tuus egerūt ut tibi q̄ alteri potius scribe rē:cōmēdarēq; res meas oīs & liberos.Itaq; me abñte:absum siqdē iter die rū nouē.oro ac obsecro illorū curā suscipias qualē forte pro tuis de me re bus ac liberis subire uelles.Cura rē diligenter:nihil enī gratius mihi unq̄ ef ficies. Vale ac salue:meq; ut soles ama. Datū Venetiis decīo calēdas iunias Anno christianæ salutis. M.CCCCLXXXXVIIII. Vbi uero litteras obsi gnaueris.illius nomē ad quē litteræ ipsæ pferendæ sunt:huiuscemodi uer bis extra notabit. Valerio Crispino iurecōsulto eximio:ciuiq; ueliterno q̄ optīo:suo ac fratri.Poteris & te intus ī calce subscribere si uolueris hoc pa cto.Idē tibi deditus deuotusq; cliens.Caue seruitor dicas:ut uulgo assolet. Cliens enim latinum est & in hoc proprium.

Littera & litteræ Ti.vii.

Littera in singulari numero significat elemētū ipsum:ut A.B.uel ma num scribētis:ut ad Atticū Cice. Nā Alexidis manū amabā:q; tam ppe accedebat ad similitudinē tuæ litteræ.In plurali uero epistolā:

præterq̃ apud poetas qui pro epistola uersus gratia in singulari semp utunt̃ ut Ouidius: Quam legis abrapta briseide littera uenit. Nã quod Cicero ad Celium scribit ad se nullã litterã Bibulũ misisse: ita ait quasi nullum uerbum misisse. quod ut uehementer extenuaret: nõ dixit uerbum aut syllabã sed litteram. Frequentissimum igitur est litteræ pro epistola.

Binæ litteræ: duæ epistolæ. Tit. vii.

d Icendum est unam epistolã duas tres. quatuor. quinq; epistolas. Vnas uero litteras binas: ternas: quaternas: qnas: senas: septenas & cætera. Nunq̃ aliter uel rarissime quale esset. Vnas binas ternas epistolas: duas tres quatuor litteras. Si tamẽ dicas accæpi abs te binas litteras nõ subiũgas quarum alteri respondi p pximũ tabellariũ: alteri nũc respõdeo sed alteris. De epistola uero apertũ est: ut accæpi duas epistolas quarũ alteri iã respõdi alteri nũc respondebo.

Calendæ. Nonæ. Idus. Tit. viii.

c Alendæ dicunt̃ a Calo idest uoco teste Macrobio lib. i. sat. qa solebat Romæ minor põtifex noua cõspecta lũa plæbem uocare. ut audiret quot dies a calendis ad nouas superessent. & hoc ideo quoniam nonaꝝ die oportebat populares qui in agris essent confluere in urbẽ. accepturos cãs feriaꝝ a rege sacrorum. sciturosq; qd eẽt ęo mẽse faciendũ. unde qdam hinc nonas æstimant dictas quasi nouæ initium obseruationis. Vel q̄ ab eo die semper ad idus nouẽ dies putant̃. Vel nonæ dicunt̃ a non. Nullus enim deus habuit festũ in nonis. Vnde Ouidius libro. i. fastorum ait. Nonaꝝ tutela deo caret. Erãt præterea calendæ oẽs Iunoni dicatæ qa initium mẽsium maiores nostri ab exortu lunæ seruabãt. Iure itaq; calendas Iunoni addixerunt. lunam ac iunonem eãdem putãtes. Vel q̃ luna per aerẽ meat. Iuno aũt aeris arbitra est. merito initia mensiũ. i. calendas huic deæ cõsecrauerunt. putant aliqui idus q̄ eo die plena luna uideatur. a uidendo uidus appellatos. mox litteram. u. detractam. ut Macrobius ait qui etiam scribit ita. Idus uocamus diem qui diuidit mensem. Iduare. n. hetrusca lingua diuidere est. unde uidua quasi ualde idua. idest ualde diuisa. aut uidua. i. a uiro diuisa. Erant autem idus oẽs ioui tributæ & oĩbus idibus ioui ĩmolabat̃ a flamine.

Quot dies. Nonas. Idus. mensis habet. Tit. ix.

Vnius. Aprilis. Septẽmber siue Nouember.
Triginta luces: reliquis tamen una supersit.
Octo & uiginti februarius accipit ortus.
Si bissextus erit tunc unus iungitur illis.
Prima dies mensium romanis esto calendæ.
Sex nonas maius ue october iulius & mars.
Quattuor ast alii. tenet idus quilibet octo.
Idibus expletis quot luces quære supersint.
Inde diem mensis primum superadde sequentis.
Habito quot dies mẽsis habet denominatos a nonis & idibus sicut ĩ exem

plo patebit. Subtractis nonis & idibus residui dies erunt calendæ. Notandū tamē numerū in ablatiuo. Nonas aūt & idus in accusatiuo poni debere: sed inter numerādū præpostero utemur ordine. Sitq̧ exemplo iulius continēs diē unū & triginta. Nonas uero sex. Dic igit. Calendæ.

Calendis iuliis: uel intra calendas iulias die primo iulii.

Nonæ

Sexto nonas iulias die.ii.iulii.
Quinto nonas iulias die.iii.
Quarto nonas iulias die.iiii.
Tertio nonas iulias die.v.
Pridie nonas iulias die.vi. Nonis iulii die.vii.

Iam finitis nonis reliquos octo dies similiter iduum cognōminatione notabimus. Idus.

Octauo idus iulias die octauo iulii.
Septimo idus iulias die nono.
Sexto idus iulias die decimo.
Quinto idus iulias die undecimo.
Quarto idus iulias die duodecimo.
Tertio idus iulias die.xiii.
Pridie idus iulias die.xiiii.
Idibus iuliis die decimoquinto.

Nunc reliquos iulii mensis quotquot superfuerint dies calendarum appellatione significabis: quæ quidem sunt futuri mensis: neq̧ ordin s: neq̧ numerationis ratione mutata. Supersunt deniq̧ dies.xvi. addendoq̧ primū mēsis sequentis diem erunt.xvii. itaq̧ dices.

Calendæ.

Decimoseptimo calendas augusti die.xvi.iulii.
Decimosexto calendas augusti die.xvii.iulii.
Decimoquinto calendas augusti die.xviii.iulii.
Decimoquarto calendas augusti die.xix.iulii.
Decimotertio calendas augusti die.xx.iulii.
Decimosecundo uel duodecimo calendas augusti die.xxi.iulii.
Decimo primo uel undecimo calendas augusti die.xxii.iulii.
Decimo calendas augusti die.xxiii.iulii.
Nono calendas augusti die.xxiiii.iulii.
Octauo calendas augusti die.xxv.iulii.
Septimo calendas augusti die.xxvi.iulii.
Sexto calendas augusti die.xxvii.iulii.
Quinto calendas augusti die.xxviii.iulii.
Quarto calendas augusti dies.xxix.iulii.
Tertio calendas augusti die.xxx.iulii.
Pridie calendas augusti die.xxxi.

De quinq3 partibus artificiosæ eloquentiæ. Tit. x.

q Vinq3 partibus artificiosa eloquentia cōstat. Inuētiōe. Dispositiōe. Elocutione. Memoria. Pronūciatione. Est.n. opus inuenire qd dicas. Inuēta disponere. deinde ornare uerbis. post memoriæ mādare. Tū ad extremū agere & ꝓnūtiare cū dignitate & uenustate. Inuētio itaq3 est excogitatio rerū uerarū aut uerisimiliū: quæ cām ꝓbabilem reddāt. Dispositio est ordo & distributio rerū quæ demōstrat qd qbus locis sit collocandū. Elocutio est idoneorum uerborū & sniarū ad inuētiōem accōmodatio. Memoria est firma animi rerū ac uerborū & dispositiōis pceptio. Pronūciatio ē uocis: uultus: gestus: moderatio cū uenustate. Inuentio ī sex ptes orōnis cōsumit. In exordium. Narratiōem. Diuisiōem Cōfirmatioem: Confutationē. Conclusiōem. Exordium est principium orōnis p quod animus auditoris uel iudicis constituit. uel apparatur ad audiēdum. Narratio ē rerū gestarū aut proinde ut gestarū expositio. Diuisio est per quā aperimus quod cōueniat qd in cōtrouersia sit. & per quā exponimus qbus de rebus simus acturi. Cōfirmatio est nostrorū argumētorū expositio cum asseueratiōe. Confutatio est cōtrariorū locorum dissolutio. Cōclusio est artificiosus terminus orationis.

De Phrasi idest Elocutione. Tit. xi.

q Vintiliano teste lib. viii. Quā græci Phrasin latine dicimus elocutionem. Sed eā spectamus uerbis aut singulis aut cōiūctis. In singulis intuendū est ut sint latina pspicua ornata: & ad id qd efficere uolumus accōmodata. in coniūctis ut emēdata ut collocata ut figurata. Elocutiōis āt ps difficillima. Vnde & M. Antonius apud Ciceronē de oratore ait a se disertos uisos esse multos: Eloquētē uero neminē disertos satis putat dicere q̄ oportet: ornate āt dicere ꝓprie esse eloquētissimi. Elocutio deniq3 Cicerōe autore lib. iiii. ad herennium cōmoda & pfecta quæ maxime ad modū orōnis accōmodata est: tres res in se debet habere. Elegātiam. Compositiōem. Dignitatem. Elegantia est quæ facit ut unūquodq3 uerbū pure & aperte dici uideatur. Hæc diuidit in latinitatem & explanationem. Latinitas est quæ sermonē cōseruat purū ab omni uicio remotū. Vitia in sermone quo minus is latinus sit duo possunt esse. Soloecismus & Barbarismus. Explanatio est q̄ reddit & apertam & dilucidam oratiōem. Ea comparat duabus rebus: Vsitatis uerbis & ꝓpriis. Vsitata sunt ea quæ uersant in sermone & consuetudine quottidiana. propria quæ eius rei uerba sunt: aut esse possunt: de qua loquimur. Compositio est uerborum constructio æquabiliter perpolita. Dignitas est quæ reddit ornatam orationem: uarietate distinguens.

Soloecismus.

Soloecismus est inconueniens romano sermoni iunctura uerborum: cōtra regulam artis grāmaticæ posita: ut Diomedes scribit: fit autem modis generalibus quattuordecim. Immutatiōe generū: ut dicendo purpurea narcissus: pro purpureus narcissus. Immutatione casuum: dicendo Vrbem quam sta

tuo uestra est:pro urbs. Immutatione numerorum:ut pars in frustra secāt pro secat. Immutatione personarum : ut Danai qui parent attridis. quā primum arma sumite: ꝓ qui paretis. Immutatiōe temporum : Vt nec ueni nisi fata locū: sedemq; dedissent: ꝓ nec uenissē. Per qualitates uel significationes uerboꝶ: ut expoliātur eos. & corpora nuda relinquūt. Per modos uerboꝶ At rutulo regi ducibusq; ea mira uideri: ꝓuidebanť. Per aduerbia localia : ut intus eo intro sū ꝓ itus sum: eo itro. Per præpositiōes quū alia ꝓ alia ponitꝛ ut sub lucē ibant: pro ante lucem: Per gradus: ut bonus aut melior oīum pro optimus uel ecōuerso: Per cōiunctiōes: ut subiectisq; urere flāmis : ꝓ ue. Per gem inationē abnuendi: ut nihil nūq̄ peccaui: Cū dici debeat. Nūq̄ uel nihil unq̄ peccaui: Per accentus ut siqs ꝓnunciaret sine accētu in fine pone. falso: Vna: quæ qdem differētiæ cā in ultimo accētū habēt. Ve priscianus admonuit. Per ordis imutationē: ut aūt fieri nō debet: pro fieri aūt nō debet. Sunt & qui putent ait Diomedes: Soloecismū esse: si demōstrātes uiꝝ. hanc dicamus. aut fœminā: hunc. Aut interrogāti quo pergamus: respondeať Romæ Aut unum salutātes: Saluete dicamus. Cū utiq; præcedens demōstratio. iterrogatio: uel salutatio: uim cōceptæ oronis cōtineāt. Soloecismus aūt ē i prosa: In poemate enim Schema dicitur. i. figura siue cultus.

Barbarismus.

Barbarismus est cōtra romani sermōis legē: aut scripta aut ꝓnunciata uiciosa dictio. fit. n. in una pte oronis tantū. Sed id uiciū in soluta orone nomen suū optinet: diciť. n. Barbarismus. i. dissonās: apud poetas aūt Metaplasmus uocať. i. trāsformatio. Quintilianus itē libro primo docet Barbarismum eē unius uerbi uicium. Fit deniq; duobus modis: Scripto & ꝓnunciatione: & hoc q̄drifariā. Adiectione. Detractiōe mutatōe. Transmutatiōe litteræ syllabæ. Tpis adiectiōe litteræ fit Barbarismus: ut reliqas danaum: ꝓ reliq̄as. Syllabæ: ut mauors pro mars. Tetuli ꝓ tuli alituum: ꝓ alitum. Temporis: ut Italiam fato ꝓfugus. ubi prima syllaba cū corripi debeat: ꝓducit: Detractione litteræ fit Barbarismus: ut infantibus pro infantibus. Syllabæ: ut salmentū pro salsamentū. Temporis ut lib. viii. æn. feruere leucatem auroq; effulgere fluctus. Mutatione litteræ fit Barbarismus ut olli pro illi: asuenio ꝓ aduenio. Syllabæ ut pernuces ꝓ pernices. Temporis: ut feruere leucatem: Vnius ob noxam. Transmutatiōe litteræ fit Barbarismus ut lerigio : ꝓ religio. Tymbre pro tymber. Temporis ut philosophia penultima correpta: & domina dominus producta penultima.

Ambiguitas.

Vitanda imprimis Ambiguitas (teste Fabio li. viii.) quæ icertum intellectū facit: ut Chremetem audiui percussisse Demeā.

Perspicuitas siue Claritas.

Nobis prima sit uirtus perspicuitatis: ꝓpria uerba. rectus ordo. nō in longū dilata cōclusio. nihil deniq; desit: neq; supfluat. Ita sermo & doctis ꝓbabilis: & planus imperitis erit: Magna uirtus ē: res de quibus loquimur : clare atq;

ut cerni uideant enunciare. Vt: Constitit in digitos extēplo arrectus uterq͂
Et in descriptione conuiuii luxuriosi: Videbar uidere alios intrantes: alios uero exeuntes: quosdam ex uino uacillantes. quosdam hesterna potatione obscitantes. humus erat īmunda. lutulenta uino coronis languidulis & spinis cooperta piscium. Quid plus uideret qui interesset? Contingit eadem Claritas ex accidentibus. ut & trepidæ matres pressere ad pectora natos.

Obscuritas.

Pessima sunt quæ uerbis aperta occultos sensus habent. fit etiam obscuritas uerbis ab usu remotis. ut si cōmētarios quis pontificū. & uetustissima fœdera. & exoletos scrutatus autores id ipsū petat ex iis quæ inde cōtraxerit qd̄ nō intelligatur. hinc. n. aliq famā creditionis affectant. ut quedā soli scire uideant: Atqui Cicero satis aperte præceperat in dicēdo uiciū uel maximū eē ab uulgari genere orationis atq͂ cōsuetudine cōis sensus abhorrere. Scripserat & C. Cæsar ut tanq̄ scopulū sic fugias inauditū atq͂ insolens uerbū. hinc phauorinus phūs adolescenti ueteꝝ uerboꝝ cupidissimo ait (ut Gellius refert) Viue moribus præteritis lōquere uerbis præsentibus.

Verbum humile & sublime.

Sicut in orone nitida notabile humilius uerbum & uelut macula. ita in sermone tenui sublime nitidūq͂ discordat. fitq͂ corruptū quia in plano tumet.

Macrologia.

Vitanda macrologia: idest longior q̄ oportet sermo ut apud Liuiū. legati nō īpetrata pace retro domū unde uenerāt abierūt.

Periphrasis.

Sed huic uicina periphrasis habetur. i. circuitus eloquēdi uel circumlocutio Fit enim quum id qd̄ uno aut paucioribus uerbis dici pōt pluribus explicatur. ut illud ouium teneros depellere fœtus. i. agnos.

Pleonasmos.

Est & pleonasmos uiciū quum supuacuis uerbis oratio oneratur. ut ego oculis meis uidi.

Corrupta oratio.

Corrupta orō uerbis maxime īpropriis redundātibus cōprehensiōe obscura cōpositione fracta uocū similiū aut ambiguaꝝ puerili captatiōe cōsistit.

De Compositione & aurium iudicio.

Compositio qdem uerboꝝ nō ex anxio labor uenit sed usu atq͂ exercitatione ꝑpetua quæ magis fluat de ea auribus iudicetur. q̄ uelut arbitræ cōpositionis eē debēt ut Diomedes ait. Quod item Gellius asserit. ubi ait: M. Tullius in orone ꝓ Pompeio. Explicauit maluisse dicere q̄ explicuit dixit enim Sed consilii celeritate explicauit. Nā si explicuit dixisset imperfecto & debili numero uerboꝝ sonus clauderet. Aures dēiq͂ (ut Fabius scribit) plena sentiūt paꝝ expleta cōsiderant. fragosis offenduntur. lenibus mulcentur. cōtortis excitantur. stabilia ꝓbāt clauda depræhendūt: redūdātia ac nimia fastidiūt. Cōpositio itaq͂ debet esse hōesta. iucunda. uaria. In oī porro cōpositōe tria sūt necessaria teste Fabio li. nono. Ordo. Iunctura. Numerus.

Ordo.

Ordo compositio ē uerboꝝ aptis & accōmodatis locis. Ordinis igit obser

uatio in uerbis est singulis & cōtextis. Singula sunt quae Asyntheta uocant: idest sine compositiōe: ut Cæsaris illud deuicto fugatoq; pharnace. Veni. Vidi. Vici. de quo Apianus li. ii. Et illud: Amicus: familiaris: necessarius tibi sū. In iis aūt cauendū ne decrescat orō. & fortiori subiungat aliqd infirmius: ut sacrilego fur aut latroni petulans. augeri. n. debent sentētiæ & insurgere: Vt qd sequit magis eo sit: qd antecedit: ut nobilis egregius. magnificus. illustris. Crudelis, immāis. fur & sacrilegus. Cōtexta aūt eiusmodi. Cū iustitiā eē illā aptissime cōstet ex qua & oppida & ciuitates & puinciæ & regna atq; impia gubernant: cōseruāturq; & amplificant oēm cogitationem & diligentiam: actōes fortunasq; nostras nos deniq; totos libēter exponere debemus ut ea: ipsa iuris æqtas diligēter excolat. Est & alius naturalis Ordo: ut uiros ac foeminas. diē ac noctē: ortū & occasum dicas potius q̄ retrorsum. Itē pater genuit nutriuit in repub. collocauit. Quædā ordine pmutato fiunt supuacua: ut Castor & Pollux frēs gemini cum finitimis bellū gerebāt: nā si præcesserint gemini. frēs addere nō est necesse. Terentius tamē in andria inqt: Si te ī germani fratris dilexi loco. Verbum in fine.

Verbo sensum claudere multo si compositio patiatur optimū est .in uerbis. n. sermonis uis inest. & si id asperum erit cedat oratio numeris.

Actūs. Rectus. Verbum.

Locādæ sūt ptes iudicio auriū quoquo loco: hinc ipsa oratio nō solū formāda electōe sed cōstructione uerbo*r*: ut primo de ora. hētur. Itaq; dicēdo: Scipio aphricanus deleuit Carthaginē: cultius uerso ordīe dicet: Carthaginem Scipio aphricanus deleuit. Debes igit accusatiuū pponere: inde Rectum: postea uerbū si aures id patient. Gti. Dti. Ablti in principio.

Gti Dti: Ablti initio clausulæ ponetur. Exēplū ē. Epistola*r* genera multa eē nō ignoras. Domi filius nuptias cōparabat. Tibi patrimoniū dii fortunent. Fabio uiro optimo: & hoīe doctissimo familiarissime utor. In prælio mortē pater appetebat. Adiectiuum ante substantiuū.

Adiectiuum nomē substantiuum præcedat: ut optima uirtus: diuinum ingenium. Pronoīa post substantiua.

Pronoīa substantiuis ut plurimū postponatur: ut patria nostra: filius tuus litteræ meæ. Præpositiones.

Præpositiones inter substantiua & adiectiua inseruntur ut ferace in agro: Ornatissimo in loco. Cæteris in rebus: hāc ob cām. Iustis de causis.

Interpositio dicētis. Vsurpāus & alia hoc mō. Mea in istū beneficia cognoscitis. Maxima in rēp. diligentia. Sūma in hospites liberalitas.

Præpositiones Coniūctionesq; detractæ.

Detractæ aūt præpositiōes cōiunctiōesq; ēt aliqd obscuritatis afferunt: & si grām augēt. ut Suetonius scribit. Itaq; augustus ut aī sensum q̄ aptissime exprimeret: nec ppositiōes uerbis addere. nec cōiunctōes sæpius iterare dubitauit. hac aūt in re Seruius sulpitius erit exēplo quū ait: post me erat ægina: ante megara. dextra pyreus. sinistra corinthus. Aduerbia.

Aduerbia ꝓpe uerbū frequētius poni decet:hinc & M.Tullius ad cæliū ait: fabio uiro optimo & hoīe doctissimo familiarissime utor. Genitiui inter alios casus.

Inter alios casus genitiui apte ponunť ut oīa reipu.iura.Immania sceleratoꝝ hoīum flagitia. Casus alii inter genitiuos.

Inter genitiuos alii casus ornāt orōnem ut huius claritudo uiri.huius quirites auctoritas loci. Rectus inter accusatiuos.

Rectus inter accusatiuos ornat etiā oratiōnē:ut hunc tu hoīem appellas?Illum ego inertem odi. Negatiua dictio in fine.

Negatiua dictio elegāter ī fine orōnis locať:ut Ciceronis illud ōndit: Tanquā ulysses cognosces tuoꝝ neminē.Dic item:Scipione clariorem inuenies nullū.Tuo in me aio gratius est nihil. De Iunctura.

Iunctura est in uerbis incisis mēbris Periodis:Connexa igiť series tris hēt formas.Incisa quæ comata dicūtur.Mēbra quæ cola.Periodon q̄ est uel ambitus uel circūductū uel cōtinuatio uel cōclusio:Coma est sensus nō expleto numero cōclusus:plerumq; ps mēbri ut domus tibi deerat?at habebas.pecunia supabat?at egebas.Fiūt āt & singulis uerbis incisum diximus testes dare uoluimus.Incisū ē diximus. Mēbrū uero ē sensus nūeris cōclusus. Itaq; fere incisa & mēbra mixta sūt.& cōclusionē utriq; desiderāt:hæc oīa Fabius libro nono.Diomedes uero inqt: Coma ē iūcturæ finitio ut Et si uereor iudices: ecce unū coma ne turpe sit ꝓ fortissimo uiro dicere:iā factū est colon.i.mēbroꝝ qd intellectui sensū præbet.sed adhuc pendet orō deinde sic ex pluribus incisis mēbrisq; fit piodos.i.extrema sniæ clausula.Periodos aūt longior eē nō debeť q̄ ut uno spiritu ꝓferať. Ca Ca:Qui Qui:Le Le.

Cōmissa īter se uerba duo ex ultīa fine prioris ac pria sequētis syllaba: turpe qd sonat ut cæca caligo.dorica castra. Reliq qrites Ille legit. Amor mortalis. Luce lucebat.Natam natam.

Videndū ēt ne syllabæ uerbi prioris ultimæ int primæ sequētis ut Ciceronis illud in somnio Scipionis:luce lucebat aliena.& in carmine. O fortunatam natā me cōsule romā.Et illud Seruii Sulpitii. Decreui breui ad te pscribere. Vocalium concursus.

Creber uocalium cōcursus:quū accidit hiat & intersistit & laborat oratio ut ibi.Ego omni officio ac potius pietate erga te cæteris satisfacio oībus.Et ibi.Egredere a domo aliena Antoni. Eiusdē litteræ assiduitas.

Vitanda est eiusdē litteræ nimia assiduitas ut illud Ennii. O tite tute tati tibi tāta tyrānide tulisti.Itē Machina multa minax minať maxima muris.Itē Cassius curans custodire cōem ciuitatē:& cæteri de re cætera certātes Cæsarē cæperunt. Eiusdem uerbi assiduitas.

Eiusdē quoq; uerbi assiduitas nimia fugiēda ē ut illud.Nā cuius rōnis rō nō cōstat ei rōni rō nō ē fidē adhibere. Cōsonātes asperiores.

Cōsonātes aspiores in cōmissura uerboꝝ rixanť ut sextus roscius.Ars studiosoꝝ.Error romuli. S.cum.X.

S.ultimæ cum.X.proxima stridor est uastus:ut fluuius Xantus.Deceptus

Xerxes.Item si post.X.sequatur.S.ut nix solita Et si.X.alteri occurrat:ut rex Xerxes.Dux Xāthippus.uirtutis lux Xenophō. In.S.desinentia.
Plurimæ quoq; dictiões in.S.terminatæ nō bene conueniūt:ut illud:Gignis nobis nouas præceptiones.Itaq; gignis noua præcepta nobis erit suauius.

Monosyllaba.

Monosyllaba si plura sūt male cōtinuabunť:ut Hora.illud satyra prima.An ni id fit.Et Terentii in Eu.Et cum eo clā tu te subduxisti mihi.

Disyllaba.

Breuium quoq; idest disyllabo℞ uel bo℞ ac nominū uitanda cōtinuatio.ut sed sese ipsos fontes esse dicant & illud : Necesse est eius rei summus artifex sit.

Pentasyllaba.

Ediuerso item longorum.i.pentasyllabo℞ : afferūt.n.quādā dicendi tardita tem ut impito℞ intelligentia.

Similiter cadentia

Illa quoq; uitia sunt eiusdem loci:si cadentia similiter & similiter desinētia & eodē mō declinata multa iūganť.Et Ennii illud:Mœrētes:flentes:lachry mātes ac miserātes.Et illud fortunato℞ impato℞:optimorūq; recto℞ uir/tus magis q̄ fortuna laudať.Item eos reduci q̄ relinq temni q̄ deseri malui.

Longa in fine.

Vitetur item ne pluriū syllaba℞ uerbis utamur ī fine ut si diceres: Fecisti cō tra Quintiliani p̄cepta & institutiōes.Præcepta.n.aptius postremo loco po sueris.

Versus in oratione.

Versum in orōne fieri multo fœdissimū est totum:sed etiā in pte deforme utiq; si pars posterior in clausula deprehendiť:ut illud Bruti: quāq̄ sciunt cō stituunt placuisse catoni.Aut uersus prior in ingressu.ut Liuius: Facturus ne operæprecium sim.hexametri enim exordio cœpit.

Longa uel breuia in principio.

Optime incipiť a lōngis:recte aliqn̄ a breuibus:ut aīaduerti Brute.Maxime aūt de p̄dictis oībus iudicant aures.

Ex. Ab. A.Abs.

Vtq; Diomedes ait. Ex & Ab præpositiōes si sequēs uerbū a uocali incipiat integræ efferunť ut ex oppido ab illo. Si tamē consonantes sequūtur extre mam litterā perdunt.ut eforo.a marco.Similiter si uocalis sequať consonā/tis loco posita ut a iunone:e uirtute e uino.Priscianus aūt lib.xiiii.scribit.Ab & ex in appositione uocali quidem sequēte semp præponi ut ab illo.ex illo. Consonāte raro.& tūc si nulla asperitas uocis p̄hibeat ut lib.ii.æne.Ex quo me diuum pater atq; hoīum rex.At li.i.de.xii.carminibus inquit.A quidem uel abs uocali sequēte nō ponimus.Ab uero nō solū uocalibus sequentibus: sed ēt cōsonantibus quibusdā nō male sonantibus antecedente ab:ut abdu/co abdo:hæc ille.licet igitur etiam dicere ab duce ab domo.Sæpe deniq; re/peritur ab cōsonāte sequēti præposita quod latius in lima uallensi ostendi/mus.ubi Laurentius docet ab cū duabus liquidis & cum.I.quādo fit conso/nans adiungi solere:ut ab lege ab legatis:ab litteris:ab rge:ab ioue.Abs etiā

ante.q.in appoſitiōe ponit̃:ut abs quolibet.Ante.c.autē uel.t.in cōpoſitiōe ut abſcondo:abſtraho abſtineo.dicitur item abs te abs tito.

Ex theatro.A theatro.

Præterea ut qbuſdā uidet̃ ñ idē ē.Ex theatro uēir̃ & a theatro.Ex theatro ſe uenire dicit:q ex ipſo uēit theatro.Qui uero dixit a theatro:nō ex ipo theatro:ſed a loco q proxīus eſt theatro.

Ad forum & in forū ire.

Ad etiā præpoſitio & in nō unū idemq; ſignificāt.nā in forū ire ē in ipſum forū intrare. Ad forū ire in locū foro proximū:ut in tribunal & ad tribunal uenire nō unū eſt.Ad tribunal enī uenit litigator. In tribunal uero prætor aut iudex.

De Numeris:id eſt modulatione & conſonantia ornatæ orationis.

Nunc de Nūeris:hoc ē de Rhythmis q ſine certo fine moderant̃:& tamen rōnabiliter ordīatis pedibus currūt:dicendū uidet̃.Nā ueteres ut ſcribit Cicero li.iii.de orat.In ſoluta orone nūeros quoſdā nobis eſſe adhibēdos putauerūt· Idq; prīceps Iſocrates inſtituiſſe fert̃:ut ī cōditā antiquorū dicēdi cōſuetudinē:delectatiōis atq; auriū cā nūeris abſtringeret. Verſus autē in oratiōe ſi efficit̃ cōiunctiōe uerborū uitium ē:& tñ etiā cōiūctionem ſicuti uerſum nūeroſe ſedere & q̄drate & pficere uolumus.In orone.n.prīa pauci cernūt:poſtrēa plurimi. Rhythmus aūt ē modulata imago uerſus cum hēat pedū tēporūq; iunctură cū lenitate. Metrū certa q̄litate ac nūero ſyllabaꝝ tēporūq; finit̃ certiſq; pedibus cōſiſtit:ac claudit̃.Rhythmus tēpoꝝ ac ſyllabaꝝ pedūq; cōgruētia in īfinitū multiplicat̃ ac ꝓfluit:ut Diome.ait.

De Dignitate.

Dignitas ē quæ reddit ornatā oronē uarietate diſtinguens.debet.n.tractatio uaria eē:ne q audiunt defatigent̃ ſimilitudīs ſatietate. Reficit aūt aīos ac reparat uarietas ipſa.hæc in uerborū & ſnīaꝝ exornationē diuidit̃.Verborū exornatio ē:quū ad ipſum ſermonē ꝓpria pſpicua:ornata:idonea:electaq; uerba accommodant̃.Abiecta atq; obſoleta tollunt̃. Sententiarū exornatio ē:q nō in uerbis:ſed ī ipſis rebus quādā hēt dignitatē. Eſt.n.Sententia oratio ſumpta de uita generalē pronūciationē hñs breuiter hortanſ rē aliquā uel dehortās:uel demōſtrās quale ſit aliqd.Hortās ydē huiuſmodi erit optīa uiuendi rō eſt eligenda:eā iucundā cōſuetudo reddet. Itē oēs bñ uiuendi rōnes ī uirtute ſunt collocādæ:ꝓpterea ꝗ ſola uirtus ī ſua ptāte eſt item hi ſapienter faciūt q adoleſcentes maxīe caſtigāt. Dehortās uero talis.Nō oportet totā noctē dormire cōſultorem.Item:Heu nihil inuitis fas quenq̄ fidere diuis.Demōſtrās aūt.ut obſequiū aīcos:ueritas odiū parit. Sentētias denq; īterpōi raro cōuenit:ut rei actores nō uiuendi pceptores uideamur eſſe:quū ita interponent̃ multū afferent ornamenti. De exornationibus autem quas colores etiam appellant libro quarto ad Herennium Cicero latiſſime edocuit:ibi ergo inſpiciendæ.

De laude & Vituperatione Ti.xii.

Aus e expositio aplificatioq bonoru:quæ alicui accidut psonæ uel
l coiter uel priuati.Coiter:ut laus hois.Priuati:ut laus Socratis. Laudamus tamen et res.ut iustitia:ut muta aialia. Necno etia arbores & semina & motes & fluuios & similia : Sciedu q demostratiuu genus diuiditur i laude & uitupatione.qbus aut ex rebus laude constituerimus ex contrariis rebus erit uitupatio coparada.Loca uero laudis uel uitupatiois poterunt ee rez externaz.Corpis & Animi.

Deorum laus.

In deis aute generaliter primu maiestate ipsius eoz naturæ uenerabimur: deinde proprie ui cuiusq & inueta:q utile aliqd hoibus attulerut. Vis ostenditur:ut i ioue regedoru oium.In Marte belli.In Neptunno maris.Inuenta ut artiu i Minerua.In Mercurio lraru. Medicinæ Apolline. Cerere frugu. Libero uini.Tu si q ab his acta uetustas tradidit comeorada.Addut etia diis honore paretes:ut siquis sit filius iouis Progenies quoq ut Apollo ac diana Latonæ.

Hominum laus.

Magis e uaria laus hois.Na primu diuidit in tpa:quod q ate eos fuit.:quoq ipsi uixerut.Ante hoiem patria:pntes maioresq erut.Illa quoq ex eo q ante ipm fuit tpe trahentur:q rnsis uel auguriis futura claritate promiserunt: ut eu q ex Thetide natus eet maiore pre suo futuz cecinisse dntur oracula. Rez externaz sunt ea q casu aut fortuna secuda aut aduersa accidere pnt. ut Ges.Ciuitas.Genus.Educatio.Diuitiæ.Potestas.Gloriæ. Amicitiæ. & q huiusmoi sunt.& ea quæ his sunt cotraria.

Corpis sunt ea q natura corpi attribuit comoda. Velocitas.uires.dignitas. ualitudo.& q cotraria sut.Ai sut ea q cosilio & cogitatioe nra costat.Prudetia.Iustitia.Fortitudo.Modestia & q cotraria su.

Ab Externis laus:

Ab externis rebus.Ges i laude:ut latinus græcus.Ciuitas:ut uenetus romanus atheniesis.Genus in laude:qbus maioribus natus sit.Si bono gne:pare aut excelsiore fuisse diceus. Debeus quoq oes pgeitores isignes ad eu usque laudatu uolumus meorare.& i singulis claz aliqd sumati apponere. Si huili gne:ipm i suis:no i maioz uirtutibus huisse psidiu.In uitupatioe:si bono gne dedecori maioribus fuisse ostedimus:na quosda claritas ipsa notiores circa uitia & inuisos magis fecit.Si malo:diceps et maioribus suis detrimeto fuisse.Debeus at i uitupatioibus fere cuctis ironia uti: & i his aduersariu deridere qbus ille maxie exultat. Educatio i laude.q bn hoesteq i bois disciplinis educatus tota pueritia fuerit:ut achilles apd chirone.In uituptoe cotra ide se retraxisse apte narrabius. Deide sequit uictus:ut i achille:q medullis leonu pastus e.q pce modesteq uixerit:ut Socrates q adeo pco tpaoq uictu utebat.ut cu atheas lues sæpenuero uastaret solus ipse nunq ægrotauerit.Præterea i diuitiis qualis aut i paupertate cuiusmodi fuerit. Quemadmodu huerit in ptatibus geredis animu.Quæ gloria:q aicitiæ:& qd fortiter i iimicitiis geredis fecerit.cuius ca susceprit iimicitias.q fide:beiuoletia, offo gesserit aicitias.Si iterierit cuiusmodi mors fuerit:& q ca: an p patria

pugnās obierit. Cuiuſmodi res mortē eius ſit cōſecuta. Si certamina ī eius honorem ſunt celebrata. quomodo Patroclo ab achille & anchiſe: ab ænea Vel ignominia cōſecuta ſit ut Melio: cuius domus ſolo æquata.

A Corporis commodis laus.

A corporis cōmodis. A natura in laude: ſi ſit dignitas atq; forma: laudi fuiſſe eā. nō quéadmodū cæteris infamiæ atq; dedecori iudicēus. Si uires atq; uelocitas egregia hōeſtis hæc exercitatiōibus & induſtriis cōparata. Si ualitudo ꝑpetua diligētia & tꝑantia cupiditatū. Vnde Cyrus apud Xenophontē inqt primū eqdem opando ne unq̄ ſaturer: id. n. difficile ē & graue. Dein uero ꝑ laboré immiſſa cōſumo. ita. n. mihi uideor & ꝑſeuerantius bn̄ ualere & robuſtior effici. In uitupatiōe: ſi erunt hæc corꝑis cōmoda: male his uſū dicēus: quæ caſu & natura tanq̄ quilibet gladiator habuerit. Sin minus erūt ꝑter formā oīa ipſius culpa & intemꝑantia fuiſſe dicēus.

Ab aīo laus.

Ad oēs aūt res qbus aīus hoīs maxīe conſideratˀ illæ ſane quattuor aī uirtutes erūt accōmodādæ. ut ſi laudabimus aliud qdē iuſte. aliud fortiter. aliud honeſte aliud prudenter factū eſſe dicāus. Si uitupabimus aliud iiuſte: aliud ignaue aliud īmodeſte aliud ſtulte factū eſſe dicemus. Notandū deniq; eſt nō neceſſe eē nos oīs has partes in laudem aut uitupatiōnē trāſferre: ꝓpterea q ſæpe nō incidūt. aut ita tenuiter ut nō ſint neceſſariæ. laudabis item a ꝓfeſſiōibus & diſciplīa. i. qd officiū profeſſus ē: philoſophicum uel rhetoricū uel militare. Laudabis quoq; a geſtis ut militarē uitam degēs qd ī ea geſſerit. Laudandū in qbuſdā q īmortalitatē uirtute ſint cōſecuti. Aetatis autē gradus geſtorūq; reꝝ ordinē ſeq ſpecioſius ē. Vt īprimis annis laudetˀ indoles & pudicitia. In adoleſcētia uero mores. ſtudia. diſciplīæ. Poſt hoc operū. i. factorū dictorūq; cōtextus. Et ſciamus gratiora eē audientibus: quæ ſolus qs aut primus: aut certe cū paucis feciſſe dicetˀ. Afferūt laudē liberi parētibus. urbes cōditoribus. leges latoribus. Inuētoribus artes. necnon īſtituta quoq; auditoribus. ut a Numa traditū deos colerˀ. Qui oīs etiā in uitupatione ordo cōſtabit tātū in diuerſum. Et q̄a ſit quædā uirtutibus aut uitiis uicinitas. utēdū proxīa deriuatiōe uerborū præcipiūt ut pro temerario fortē pro prodigo liberalē. pro auaro parcū uocemus.

Funebris oratio.

Funebris aūt oro defunctos ſatis laudet: ſupſtites benigne mōeat. Filios eorū fratreſq; ad uirtutis ipſorū imitatiōnē hortetˀ. Parentes uero & maiores alios ſiq ſupſunt cōſoletˀ. Ante oīa generoſam illoꝝ ſtirpem laudēus. Deīde educatiōnē & diſciplinā. Poſt eō narrēus ita ab eis fuiſſe res geſtaſ ut maxime decebat eos q eēnt ex talibus oriūdi: funebres aūt cōciones triſtes: ac ſummiſſæ erunt.

Comparationes in laude.

Maximā uero occaſionē in hmōi oratiōibus ſuppeditāt cōparationes quas qdē ponetˀ quo in loco tꝑs admōeat. oportet. n. & cæteroꝝ iuuenū uel uirorū ꝑclara facīora colligēdo cōferre: & huius quē laudas lōge illis maiora eē oñdere. Illoꝝ qdē quæ mīma ſunt: huius āt quæ maxima ſunt enarrādo.

Procedētes igit̃ per loca laudatiōis cōparāus & urbē urbi & genus generis & uictum uictui:& ꝓfessionem professiōibus & gesta gestis:& ea quæ accidunt extrinsecus:& diuersos mortis modos:& ea quæ sunt consecuta.

Mutorum animalium laus.

Muta quoq; aīalia & ab loco in quo nascunt̃ laudant̃:& a diis ī quoꝝ sūt tutela.ut colūba ueneri:equus Neptuno dr̃ esse consecratus.

Rerum laudes.

Res aūt laudē ab īuentoribus accipiūt:ut uenationē diana īuenit. Arbores & a loco ī quo gignunt̃:& ab deo in cuius sunt tutela laudant̃:ut oliua Mineruæ:laurus Apollinis.

Vrbium laus.

Laudant̃ aūt urbes similiter atq; hoīes. Nā pro parente ē cōditor:& multū auctoritatis affert uetustas. Illa ꝓpria quæ ex loci positiōe ac munitiōe sunt In qbus spēm ac utilitatē intuemur. Species maritimis planis amoenis. Vtilitas salubribus fertilibus erit. Ciuitati ꝑterea cōmodo talia quædā sūt:Cōcordia.uires.ad bellū pecuniæ & prouētuū copiæ.socioꝝ uirtus atq; multitudo:quæ uero his contraria sunt.inutilia.

Operum laus.

Laus etiā opeꝝ est in qbus honor.utilitas.pulchritudo.auctor spectari solet Honor:ut in tēplis. Vtilitas ī muris.pulchritudo uel auctor utrobiq; est.

De Memoria Tit.xiii.

m Emoria ē firma aīi reꝝ uerborū dispositiōis ꝑceptio:cuius facultatem fouet exercitatio lectiōis & iteratio atq; repetitio freqūēs. Memoriæ uirtus ē duplex:facile ꝑcipe & fideliter cōtinere. Est āt prudentiæ ps mēoria. Nā prudentiæ q̄ est reꝝ bonaꝝ & malarum scīa ptes sūt Mēōria.intelligentia.ꝓuidentia. Memoria est ꝑ quā aīus repetit illa q̄ fuerunt. Intelligētia ē ꝑ quā aīus ea pspicit:q̄ sunt. Prouidētia uero ē:ꝑ quā futurū aliqd uidet̃ anteq̄ factū est:q̄ oīa Ci.lib.ii.rhe.scribit. Sunt autē duæ mēoriæ:altera naturalis.altera artificiosa. Naturalis ē ea:quæ nr̃is aīs insita ē & sine multa cogitatiōe nata. Artificiosa uero ea quā cōfirmat īductio quædā & rō ꝑceptiōis. De mēoria Cice.li.i.de oratore sic ait. Quid dicam de thesauro reꝝ mēoria:q̄ nisi custos īuētis cogitatisq; uerbis & rebus adhibeatur:itelligius oīa ēt si ꝑclarissima fuerit:ī oratore peritura. Et ut Fab.li.xi.docet. Oīs disciplina mēoria constat:frustraq; doceur:siqcqd audimus ꝑterfluat. Simonides chius (ut.M.Tul.lib.ii.de oratore memīt) primus artē mēoriæ ꝓtulit. Dicūt.n.cū coenaret Cranone ī thessalia Simōidis apd̄ Scopā fortunatū hoīem & nobilē:cecinissetq; id carm̄:qd̄ ī eū scripsisset:ī quo multa ornādi cā poetarūmore ī Castorē & Pollucē fuissent:nimis illū sordide Symonidi dixisse se dimidiū eius ei quod pactus eēt ꝓ illo carmīe daturū.reliquū a suis tyndaris quos æque laudasset peteret:si ei uideret̃. Paulopost esse ferūt nunciatū Simonidi ut prodiret. Iuuenes stare ad ianuā duos quosdā:qui eū magnope uocarent.surrexisse illum ipsum prodiisse:uidisse nemīnē.hoc interī spatio cōclaue illud ubi epularet̃ Scopas cōcidisse ea rui-

na ipsum oppressum cum suis interiisse: quos cum humare uellent sui: nec possent obtritos internoscere ullo modo. Simōides dicitur ex eo ꝙ meminisset: quo eorum loco quisq; cubuisset: demonstratorem unicuiusq; sepeliēdi fuisse: hac tum re admonitus inuenisse fertur ordinē esse maxime qui memoriæ lumen afferret. Nam qui recte diuiserit nunq̄ poterit in rerum ordine errare. Itaq; his qui hanc partem ingenii exercent: locos esse capiēdos & ea quæ maxime memoria tenere uelint effingenda animo: atq; in iis locis collocāda sic fore: ut ordinem rerum locorum ordo seruaret. Res aūt ipsas rerum effigies notaret: atq; ut locis pro cæra seu carta. Simulacris pro litteris uteremur. Constat igitur artificiosa memoria ex locis & imaginibus. Locos appellamus eos: qui natura aut manu sunt absoluti: ut ædes. intercolūnia: angulum fornicē: & alia quæ his similia sunt. Imagines sunt formæ quædam & notæ & simulacra eius rei: quā meminisse uolumus: quod genus leonis aquilæ memoriam si uolemus habere: imagines eorum certis ī locis collocare nos oportebit. Animaduertendumq; est ꝙ neq; tam acri memoria ullus est ut non dispositis notatisq; rebus ordinem uerborum atq; sentētiarum complectatur. Neq; uero tam hebeti: ut nihil a consuetudine & exercitatione adiuuetur. Industria enim studio. labore. diligentia firmatur memoria. Nunq̄ sit igitur quin aliquid memoriæ tradere uelimus. In oratore q̄ppe ut. M. Tullius lib. i. de oratore scribit. Acumen dialecticorum: sententia philosophorum: uerba prope poetarum. Memoria iurisconsultorum. uox tragœdorum: gestus pene summorū actorum est requirendus. Cæterum quoniam ediscenti scribentiq; plurimum confert bona ualitudo: temperatusq; cibus: nam ne mente quidem recte uti possumus multo cibo & potione cōpleri: memoriaq; humidis & frigidis non parum offenditur. Corpus ip̄m superfluitatibus careat: hinc die quoq; fiat egestio. Vina præterea magna fugiantur. hominis enim mentem mutant: furoremq; gignunt: rerūq; omnium obliuionē & mortē memoriæ: ut latius Plinius libro. xiiii. scribit. proderit autem diebus aliquot uino abstīere: & aqua potius Saccari uti: Vnde Plato libro. ii. de legibus ita scribit. Sed multo magis q̄ cretensiū lacedæmoniorumq; usum Carthaginēsiū legē probarē: ut nunq̄ in castris q̄sq̄ gustare uinum audeat: sed toto illo tempore aqua bibatur. & in ciuitate nunq̄ uini usum seruo uel seruæ cōcederem. Sed nec magistratibus eo tempore: quo magistratu fungunť gubernatores etiam atq; iudices munus suum sibi subituros a uino penitus prohiberem. Deliberaturos quoq; de rebus non omnino negligendis: Ac nulli penitus interdiu uinum concederem. nisi exercitationis corporeæ. morborumq; causa hoc potu opus fuerit. neq; etiā nocte uiro uel mulieri quando liberis operam dare uolunt. plura etiam referri possent: in quibus homines legis rectæ mentisq; compotes uino abstinerent: hæc Plato & Gellius lib. x. c. xiiii. refert Romulum ad cœnam uocatū ibi nō multū bibisse. quia postridie negocium haberet. Apuleius libro. iiii.

B

oridoꝝ scribit: Sapientis uiri super mensam celebre dictum esse: primã crateram ad secũdam pertinere: an ad hilaritatem. Tertiã ad uoluptatẽ. Quartam ad insaniam.

De pronunciatiõe Tit. xiiii.

P Ronunciatio quæ a. M. Tullio Actio dicitur est uocis. uultus. gestus moderatio temperãtia ue cũ uenustate: id est decoro. dignitate. gratia & uenere. Diuiditur igitur pronũciatio in uocis figurã & corporis motũ. Altera uero aures: alter oculos mouet: per quos duos sensus omnis ad animũ penetrat affectus. Actio aũt (ut Cicero lib. iii. de oratore inquit) i dicẽdo una dominatur: sine hac sũmus orator esse in numero nullo potest. Mediocris hac instructus sũmos sæpe superat: huic primũ locũ dedisse Demosthenes dicitur: quum rogaretur quid in dicendo esset potissimũ: huic secundum: huic tertium.

De figura uocis.

Figura uocis est quæ suum quẽdam possidet habitum ratiõe & industria cõparatum. Ea diuiditur in tris partes. Magnitudinem. Firmitudinem. Mollitudinem. Magnitudinem uocis & firmitudinẽ maxime comparat natura: ñ nihil auget. sed maxime cõseruat accuratio: exercitatioq; declamatiõis. Mollitudinem uocis: hoc est ut eam torquere pro nostro cõmodo possimus: maxime faciet exercitatio declamatiõis.

De Vocis firmitudine.

Firmam poterimus in dicẽdo uocem cõseruare: si qua maxime sedata & depressa uoce principia dicemus: nõ tamẽ infima & ĩaudita: sed quæ possit pedetentim augeri. Lædũtur arteriæ: si antequã uox bene permulsa est: acri clamore complẽtur. Et interuallis longioribus uti coueniet: recreatur enim spiritu uox: & arteriæ cõticendo requiescũt. Cõtinuumq; clamorem emittere & ad sermonẽ redire oportet pariter. Cõmutatiões enim faciũt ut nullo genere uocis effuso in omni uoce integri simus. Et acutas uocis exclamatiões uitare debemus: ictus enim fit: & uulnerãtur arteriæ acuta atq; extenuata nimis acclamatiõe. Et si quis splendor est uocis: cõsumitur uno clamore uniuersus. At uno spũ cõtinẽter multa dicere couẽit ĩ extrema oratõe: fauces. n. calefiũt & arteriæ complentur. Et uox: quæ uarie tractata est redducitur in sonum quẽdam æquabilem atq; cõstantem. Cõseruat uocem cõtinui clamoris remissio. Auditoremq; maxime delectat uarietas. Et sermõe. i. pronũciatiõis suauitatẽ aĩum eius retinet & exuscitat clamore. Acuta exclamatio uocem & fauces uulnerat: eadem lædit auditorẽ. habet. n. quiddã illiberale: & ad muliebrẽ potius uociferatiõem q̃ ad uirilẽ dignitatem in dicẽdo accõmodatũ. Ornata est pronũciatio cui suffragatur uox facilis. magna. beata. i. plena & pfecta. flexibilis. firma. dulcis. durabilis. clara. pura. secans aera. auribus sedens. Vox aũt ultra uires urgẽda nõ est: nam & suffocatur sæpe: & maiore nisu minus clara ẽ. Et interim elisa in illum sonũ erumpit: cui græci nomen ab galloꝝ ĩmaturo cãtu dederũt. Nec uolubilitate nimia cõfundenda quæ dicimus: promptũ sit os nõ præceps. nihil. n. ordinatum ẽ: quod præcipitatur & properat: itaq; uis illa dicẽdi rapida atq; abũdãs (ut Seneca inqt) aptior est circulanti: q̃ agenti rem magnã ac seriem docẽtiq;: Quid q; ne uo

luptatem quidem ullam habet talis uerbo℞ sine delectu ruentiũ strepitus. Vnde queadmodũ sapienti uiro incessus modestior cõuenit:ita oratio pressa nõ audax. Ponẽda igitur uerba sunt nõ proiicienda:& pedetentim procedendum. Tamẽ moderatum sit os nõ lentum: Nec enim stillare nec currere orator debet. Nam illa quoq; inopia & exilitas minus intẽtum auditorẽ habet tædio interruptæ tarditatis:quæ res & difficultatem inueniendi fatetur: & segnitia soluit animos. Spiritus quoq; nec crebro receptus cõcidat sententiam. nec eousq; trahatur donec deficiat. nam & deformis est cõsumpti illius sonus. quare longiorem dicturis periodum colligendus est spiritus aliquantisper.

De motu corporis.

Motus corporis est gestus & uultus moderatio quædam quæ pronunciãti conuenit:& probabiliora reddit ea quæ pronũciantur. Cõuenit igitur ĩ uultu pudorem & acrimoniã esse: Decor quoq; a gestu atq; motu uenit: ideoq; Demosthenes grãde quoddam speculum intuens cõponere actionem solebat.

Caput.

Præcipuum uero in actione sicut in corpore ipso caput est:si itaq; rectũ & secundum naturam: nam deiecto humilitas: supino arrogantia: in latus inclinato langor. præduro ac rigente barbaria quædam mẽtis ostenditur. Tũ accipiat aptos ex ipsa actione motus: ut cum gestu cõcordet:& manibus ac lateribus obsequat. Aspectus enim semper eodẽ uertitur quo gestus: exceptis quæ aut damnare aut cõcedere aut a nobis remouere oportebit: ut idem illud uultu uideamur auersari: manu repellere. ut Dii talem terris auertite pestem: Haud eqdem tali me dignor honore. Significat uero caput ipsum plurimis modis: nam præter annuẽdi renuendi cõfirmãdiq; motus: sunt & uerecundiæ & dubitationis & admiratiõis & indignatiõis noti & cõmunes oĩbus. Sed frequens eius nutus nõ caret uitio: nam id iactare & comas excutiẽdo rotare phanaticum est.

Vultus.

Dominatur aũt maxime uultus. hoc supplices. hoc minaces. hoc blandi: hoc tristes: hoc hilares. hoc erecti. hoc summissi sumus. hoc pendẽt homĩes. hũc intuentur: hunc spectant etiam antequã dicamus. hoc quosdã amamus. hoc odimus. hoc pluria intelligimus. hic ẽ sæpe ꝓ oĩbus uerbis. Itaq; ĩ his quæ ad scænã cõponunt fabulis artifices ꝓnũciãdi a psõis quoq; affectus mutuant. ut sit Niobe in tragœdia tristis: atrox medeæ. attonitus aiax. truculẽtus hercules.

Oculi.

Sed in ipso uultu plurimũ ualẽt oculi: ꝑ quos maxĩe aĩus emanat: ut citra motũ quoq; & hilaritate enitescant:& tristitiæ quoddã nubilũ ducãt. qn etiã lachrymas iis natura mẽtis indices dedit: quæ aut erũpunt dolore: aut lætitia manãt. Motu uero intẽti remissi. sup̃bi. torui. mites. asperi. languidi: mobiles fiunt quæ ut actus popoſcerit fingentur. Nã apertos compressos ue eos in dicendo quis nisi plane rudis & stultus habeat.

Supercilia

Multum & superciliis agitur: nam & oculos formant aliquatenus & fronti ĩpant. Vitium in superciliis: si aut ĩmota sunt

omnino:aut nimium mobilia. Ira autem contractis: Tristitia deductis. Hilaritas remissis ostenditur. Annuendi quoq; renuendiue ratione demittunt aut alleuantur: Nares Labra.

Narium frequens emunctio reprehēditur. labra male porriguntur. scinduntur. astringūtur. diducuntur & dentes nudant. & in latus ac pene ad aurem trahūtur. replicantur pendent. Lambere quoq; ea & mordere deforme ē. Cum etiam in efficiendis uerbis modicus esse eorum debeat motus. Ore enim magis q̄ labris loquendum est. Ceruix collum.

Ceruicē erectam oportet esse: non rigidam aut supinam. Collum diuersa: sed pari deformitate contrahitur & tenditur. Sed tenso subest & labor: tenuaturq; uox ac fatigatur. Affixum pectori mentum minus claram: & quasi latiorem presso gutture facit. Humeri. Brachia. Manus.

Humeroꝝ ū raro decens alleuatio atq; contractio est. Brachii moderata ꝓiectio. Manus uero sine quibus trunca esset actio ac debilis uix dici pōt quot motus hēant: cū pene ipsā uerboꝝ copiā ꝓsequanť. Solent itaq; inter alios gestus ad se manum referre: quum de seipsis loquuntur: & in eum quē demonstrent intendere. Manus cum sensu incipiat: & deponatur alioqn: aut ante uocem erit gestus. aut post uocē quod est utrunq; deforme.

Pectus. Venter. Latera.

Pectus ac uenter ne proiiciātur obseruandum. pandunt enim posteriora: & est odiosa omnis supinitas. Latera cum gestu cōsentiant. facit enim aliqd & totius corporis motus: adeo ut Cicero plus illo agi q̄ manibus ipsis putet

Pedes. In pedibus obseruenť status & incessus: ꝓlato dextro stare: & eādem manum ac pedem proferre deforme est. In dextrum procumbere interim dať: sed æquo pectore. Male etiam in sinistrum pedem insistētium dexter aut tollitur: aut summis digitis suspēditur. Pedis supplosio in loco ē opportuna. Est & illa indecora in dextrum ac leuum latus uacillatio alternis pedibus insistentium. Reprehendenda ē & illa frequens concitataq; in utranq; partem mutatio. Gratiarum actio. In laudatiōibus nisi funebres erūt: gratiarū actio læta & magnifica & sublimis erit. Funebres cōciones tristes ac summissæ. Pronūciationis tres effectus.

Tria autem præstare debet pronūciatio. Cōciliet. persuadeat. mōeat. Cōciliatio fere aut cōmendatiōe morum: qui nescio quomodo ex uoce etiā atq; actione perlucent. Aut orationis suauitate constat. Persuadendi uis affirmatione: quæ interim plus ipsis probātionibualet. Monendi autem est ratio aut in representand is aut imitādis affectibus. Dicendi initiū.

Quum aliquis dicere de causa iusserit: leuiter cōsurgendum: tum in componenda tōga: uel si necesse erit etiam ex integro iniiciēda. Paulum ē commorādum: ut & amictus sit decētior: & aliquid spatii ad cogitādum. Non enim protinus ē erumpēdum: sed dāda breuis cogitatiōi mora. Mire nanq; auditurum dicturi cura delectat: seq; etiam ipse componit: hoc præcipit Home

turum dicturi cura delectat:seq3 etiam ipse componit. hoc præcipit Home rus Vlyssis exemplo.quem stetisse oculis in terram defixis immotosq3 sce ptro.priusq̃ illam eloquentiæ procellam effunderet ait.In hac cunctatione snnt quædã nõ indecẽtes moræ. Caput mulcere.manum intueri. infingere articulos.simulare conatũ:suspiratiõe sollicitudinẽ fateri. Status.

Status sit rectus æqui & diducti paulum pedes uel procedẽs minimo momẽ to sinister.Genua recta.sic tamen ut nõ extendant .Humeri remissi. Vultus seuerus nõ mœstus:nec stupens nec languidus.Brachia ab latere modice re mota.Dextra quum iã incipiendũ erit paulũ prolata ultra sinũ . Vitiosum ẽ ĩtueri lacunaria:pfricare faciem.Vultũ quo sit magis toruus supciliis astrin gere.Capillos afronte cõtra naturã retro agere.Demũ norit se q́sq3 nec tan tum ex cõmunibus præceptis.sed etiã natura sua capiat consiliũ formandæ actionis.

Discendum esse Tit.xv.

q Vid aũt stultius est(inqt Seneca ad Lucilium epistola.lxxvii)q̃ quia diu non didiceris.non discere ? Omnis ætatis homines hæc schola admittit.In hoc senescamur & iuuenes sequamur. in theatrũ senex ibõ:& in circũ deferar:& nullum par sine me depugnabit:ad philosophum ire erubescã?Tamdiu discendũ ẽ:q̃diu nescias si pūerbio credimus q̃ diu ui uas epistola.l.ait.Dociles natura nos edidit & rõnẽ dedit impfectã. sed quæ pfici possit.Epistola uero.Li.sic:Sed nec ĩdurata despo.nihil est qđ nõ expu gnet ptinax opa & ĩtẽta ac diligens cura.Itaq3 cogenda ẽ mens.ut incipat. In epistola.lxxxxv.sic:ps uirtutis disciplina cõstat.pars exercitatiõe & discas oportet.& quod didicisti agẽdo cõfirmes.Epistola quoq3.vi.sic.Ego uero cu pio in te oĩa trãsfundere:& hoc gaudeo aliqd discere ut doceã.Nec me ulla res delectabit.licet eximia sit & salutaris.quã mihi uni sciturus sum.Quinti lianus aũt lib.ii.pueros uult ediscere electos ex orationibus uel historiis.alio quoq3 genere dignoꝝ uoluminũ locos.Hieronymusq3 in aureola inqt.Cui dam fratri qui hebreis crediderat me in disciplinã dedi.ut post Quintiliani acumina.grauitatemq3 frontonis Ciceronisq3 fluuios & lenitatem Plynii al phabetũ discerẽ.stridentiaq3 & anhelãtia meditarer. Quid ibi laboris sum pserim.Quid substinuerim difficultatis. Quotiẽs despauerim & cõtentiõe discẽdi rursus inceperim.Testis ẽ cõscia tam mea qui passus sum q̃ eoꝝ qui mecũ duxerũt uitã.Et gratias ago domino q̄ de amaro semine litteraꝝ dul ces ftuctus capio.At Horatius in arte poetica sic.Cur nescire pudens praue q̃ discere malo?Et idem Hieronymus in aureola.Socrates ille thebanus hõ quondã ditissimus quum ad philosophandũ athenas pergeret magnũ auri põdus abiecit.Nec putauit se simul uirtutes & diuitias possidere posse. Qui tiliãus uero lib.i.ita scribit.Plato nõ cõtentus disciplinis quas præstare pote rãt athenæ nõ pythagoreoꝝ ad quos ĩ Italiã nauigauerat. Aegypti quoq3 sa cerdotes adiit atq3 eoꝝ arcana pdidicit. Vtq3 Laertius ait:Interrogatus Ari stoteles quo different docti ab indoctis.inqt quo uiuentis a mortuis.

Studendi modus Tit.xvi.

i N hoc me recōdidi & fores clausi (inquit Seneca ad Lucilliū (ut prodesse pluribus possem. Nullus mihi per ocium dies exit. partes noctium studiis uendico. Non uaco somno: sed succumbo: & oculos uigilia fatigatos: cadentesq; in opere detineo. Secessi non tantum ab hominibus: sed etiam ab rebus. & primum ab rebus meis posterorum negocium ago. Illis aliqua quæ possint prodesse conscribo: Epistola autem Ci. sic: Incipio toto animo studere. Non multum ad hoc locus confert. nisi se sibi præstat animus. qui se certum & in occupationibus mediis si uolet habebit: Inter studia uersandum est & inter autores sapientiæ. ut quæsita discamus nō dum inuenta quæramus. In epistola. cxxiii. sic: Si quis cum ipso: ut ita dicam die surgat: officiosior meliorq;: q̄ siquis illum expectat & lucem primā exuit. Turpis qui alto sole semisomnis iacet: cuius uigilia i medio die incipit: & adhuc multis hoc ante lucanum est: Catulus denicq; apud Ciceronem lib. ii. de oratore ait. Gaudeo iudiciū animi mei comprobari: q̄ semper statui. Neminem sapientiæ laudem & eloquentiæ sine summo studio & labore & doctrina consequi posse.

Lectio qualis. Tit.xvii.

p Rimum argnmentum cōpositæ mentis: ait Seneca ad Lucillū epistola secunda existimo posse consistere: & secum morari: Illud aūt uide: ne ista lectio multorum autorum: & ōis generis uoluminum habeat aliquid uagū & instabile: Certis īgeniis immorari & innutriri oportet: si uelis aliquid trahere quod in animo fideliter sedeat. Nusq̄ est qui ubiq; ē. In peregrinatiōe uitam agentibus hoc euenit: ut multa hospicia habeant: nullas amicitias: Idem accidat necesse ē eis: qui nullius se īgenio familiariter applicant. sed omnia cursim & properanter transmittunt. Non prodest cibus. nec corpori accedit: qui statim sumptus emittitur. Nihil æque sanitatē īpedit q̄ remediorum crebra mutatio. Non conualescit planta: quæ sæpius transfertur. Nihil tam utile est. quod in transitu ꝓsit distrahit librorum multitudo. Sed modo etiam inquis hunc librū euoluere uolo: modo illum: fastidientis stomachi est multa degustare quæ ubi uaria sunt. & diuersa coinquinant non alunt. Et quum multa percurreris unum excerpe: quod illo die cōcoquas. Hoc ipse quoq; facio: ex pluribus quæ lego aliquid apprehēdo. Epistola uero centesima nona sic. Illud tamen prius scribam: quemadmodū tibi ista cupiditas discendi: qua flagrare te uideo digerenda sit ne ipsa impediat. Nec passim carpenda sunt: nec auide inuadenda uniuersa. per partes peruenitnr ad totum. Aptari onus uiribus debet. nec plus occupari q̄ cui sufficere possimus. non quantum uis: sed quantum capis hauriēdū est. Quo plus recipit animus hoc se magis laxat: hæc nobis præcipere Attalum memini: quum scholā eius obsideremus: & primi ueniremus: & nouissimi exiremus. Epistola item. xlv. sic. Lectio certa prodest. uaria delectat: Qui quo destina/

uit peruenire unā sequatur uiam:non per multas uagetur. Non ire istud sed errare est. Quintilianus uero lib.i.sic.Institutum est ut ab Homero atque Vergilio inciperet puer:q̄quam ad intelligendas eorum uirtutes firmioris iudicio opus est.Sed huic rei superest tempus.neq̧.n.semel legent utiles tragœdi.Comœdiæq̧ plurimum conferre ad eloquentiam potest: Cum per oēs & p̄sonas & affectus eat.Est in tragœdiis uerboꝝ granitas .& in comœdiis elegantia.Cicero ut mihi q̄dē u. & iucundus incipientibus quoq̧ & aptus ē satis.Nec p̄desse tantū sed amari pōt:Lectio imprimis sit uirilis & cum suauitate quadā grauis:& nō q̄dē prosæ similis.q̄a carmen ē. & se poetæ canere testant.Non tñ in canticū dissoluta.nec plasmate ut nunc a plerisq̧ fit effœminata.De quo genere.C. Cæsarem prætextatū accipimus dixisse. Si cantas male cātas.si legis cātas:p̄terea i lectiōe demōstrari oportet puer ut sciat ubi suspēdere spiritū debeat quo loco uersum distinguere:ubi claudat sensus: Vnde incipiat.qñ tollenda uel submittenda sit uox:quid quoq̧ flexu q̄d lentius celerius concitatius lenius dicendum.

Discipulorum officium. Titi.xviii.

T docenti & discenti debet eē p̄positum. auctore Seneca epistola. Cix.ut ille prodesse uelit.hic proficere.Qui ad philosophorū scholas q̄ttidie uenit secum aliquid boni ferat.Quidam ueniunt ut audiant non ut discant.Epistola uero.liii.sic. Eligamus eos qui uitam doceant qui quū dixerit q̄d faciendū sit p̄bant faciendo:qui docent quid uitandum sit nec unq̄ in eo quod fugiendum dixerint deprehenduntur: Eum elige adiutorem quē magis admireris quum uideris q̄ quum audieris. Audiendi āt sunt præceptores.Plynius enim iunior inquit.Sed legendi semper occasio est.audiendi non semp:Præterea multo magis ut uulgo dicitur uiua uox afficit:nam licet acriora sint quæ legas.altius tamen in animo sedent:quæ p̄nuntiatio uultus habitus gestus etiam dicentis affigit. Circumspiciendus āt præceptor ē.cuius scholæ seueritas:pudor imprimis castitas constet a quo mores primum:mox eloquentiam discas:quæ quidem male sine moribus discitur.Minores autē præceptores:ut & Quintilianus asserit. Minus docent & peius:Erit etiam obscurior quo quisq̧ deterio.Tradendus igitur puer optimo cuiq̧ preceptori.Nā apud eū discipuli quoq̧ melius instituti aut discent q̄d inutile nō sit imitari.aut si q̄d errauerint statim corrigentur. At indoctus ille ēt p̄babit fortasse uitiosa:& placere audientibus iudicio suo coget:Hieronymus āt in aureola.Ledit discipulus magistrū si p negligentiam suā præcepta eiusq̧ laborē disperdat.Nec te ipse doccas.nulla ars absq̧ magistro discitur.Festino igr̄ gradu p̄gamus ad mag̃ros:& eoꝝ teramus limina:Seneca epistola septima.Cū his uersare q̄ te meliorē facturi sunt.Quintilianus lib.ii.Plura de officio docentium locutus.discipulos in unū interim moneo,ut præceptores suos non minus q̄ ipsa studia ament. Et parentes esse. non quidem corporum sed mentium credant. Multum hæc pietas con

fert studio. Nam ita & libenter audient & dictis. Ex iudicio præceptoris discipulus pendet atq̃ id se dixisse recte quod ab eo probabit̃ credat. Vultum præceptoris intueri tam q audiunt debent q̃ ipse q dicit. ita.n. probāda atq̃ improbāda discernent. Id aūt omne fere Quintiliāus a Cicerone mutuatus est. ait enī ille ad filiū scribens epistolam. Nō minus præceptorē amare habes q̃ ipsa studia. Cū ipse alter existat pater. nō dico corpoꝝ sed mentiū multo magis illis excellentiū libenter uelis audire & dictis credere. & illi ut similis fiat desiderare. & tandem inter alios studētes te lætum & alacrem reddere. Et si quādo emēderis nō te irasci. & si lauderis te inde clariorē studio præbere. qa pceptoris officiū ē docere. Discipuli uero ē se docilem reddere quū opus sit. Iuuenalis deniq̃ satyra septima inqt. Dii maioꝝ umbris tenuem & sine pondere terrā. Spirātesq̃ crocos. & in urna perpetuū uer. Qui præceptorem sancti uoluere parentis esse loco. Metuens uirgæ iam grandis achilles. cantabat patriis in montibus & cui nō tūc eliceret risum citharœdi cauda magistri. Sed ruffum atq̃ alios cædit sua quæq̃ iuuētus. Quod qdem ualde nefarium. Vt.n. Boetius ait. Non ē dignus scia qui scientiæ insurgit præceptori. nec discētis interest pbris & cōtumeliis regentē afficere. hinc Diogenes cynicus ut Laertius scribit. Athenas profectus. quū Antisthenem cōuenisset: Eumq̃ ille repelleret. quippe ex constituto suo neminē recipiebat. Vicit perseuerātia sua. Illo siqdem aliquādo intentāte baculū subiecto capite cæde inqt. Non.n. ita durum baculū reperies: q me abs te quādiu aliqd dixeris arcere possit. hinc iam auditor illius factus est. Fugienda sunt uitiosoꝝ cōsortia: pessima nāq̃ permixtio est studentibus cū dissoluto & improbo. Discipulus uenięti magistro assurgat: caput inclinet: eumq̃ si iubeat assequatur. Ferat & secum cædulas ubi lectionum dubia scripta sint & præceptorem interroget. Attentus esse discipulus debeat ad audiendū: Docilis ad intelligendum. Non sit autē scholasticus discholus: idest a schola discors uel diuersus: ac diuisus. Discholus.n. dicit̃ qui p uicos. plateas coponas. lupanaria. spectacula publica. chores. conuiuiaq̃ discurrit. Ante omnia grāmaticæ præcepta discēda sunt: p eam nāq̃ studioꝝ oīum liberalium possessio iucūda reddit̃. Vnde &. M. Tullius teste etiā Quintiliāo artis grāmaticæ diligentissimus fuit. Et ī filio ut ī epistolis apparet. Recte loquēdi asper quoq̃ exactor ē. nam grāmatica quædā professio est: quæ nisi oratoris futuri fundamēta fideliter iecerit: quicqd supstruxeris corruet. necessaria pueris. iucūda senibus. & quæ uel sola omni studiorū genere plus habeat operis q̃ ostentatiōis. Hinc grāmaticeś amor & usus lectiōis nō scholarum temporibus. sed uitæ spatio terminatur: ut idem Quintiliāus ait. Rhetoricæ quoq̃ lepos oīno haberi debet. nā eloquētiæ studiosi: ut Cicero scribit tenere possuut hoīum cœtus: mētes allicere: uoluntates impellere quo uelint: & unde uelint deducere. hac.n. cohortamur. hac persuademus. hac cōsolamur afflictos. hac cupiditates iracundiasq̃ restinguimus. hæc nos urbium societate deuinxit. hæc a uita immani & fera

hoĩes segregauit.Nihil.n.admirabilius q̃ res splendore illustrata, uerborum
sniarumq̃.Prudentis,quoq̃ discipuli ẽ sodalem habere.nubila nãq̃ existen-
te fortuna diligenter eũ fouebit.Vrgẽteq̃ morbo sedulũ se exhibebit.Opti
mæ ualitudinis tempore libellis uicissim gaudebunt.& iocis q̃busdam: plu-
rimũ deniq̃ alter alteri conferet.Pecunia parce impendi debet:illa q̃ppe de
ficiente ipsam nõ sine pudore patriã repetere opus esset. Quidã uero habẽ
di quos doceas:alios nãq̃ docere ẽ proprie facultati indulgere:ut Boetius as
serit:hinc Seneca etiã epistola.vii.inq̃t Cum his uersare qui te meliorẽ factu
ri sunt:Illos admitte quos tu potes facere meliores.Mutuo ista fiũt:& hoĩes
dum docent discunt. Præterea nõ debet discipulus magistro præsente licet
summa familiaritate cõiunctus nisi iussus q̃d dicere. Qui.n.moderatᷓ labia
sua prudẽtissimus ẽ:ut sapiens ait.Hinc Zeno phũs inepta plurima loquenti
adolescẽtulo iccirco inq̃t:aures hẽmus duas.& os unũ ut plurima audiamus
loquamur pauca. Nemo aũt stultus tacere põt:ut Solon ait. Et sapiens inq̃t:
Stultus quoq̃ si tacuerit sapiens reputabitᷓ.& si compresserit labia sua intel-
ligens. Velit aũt discipulus ac debet ubicũq̃ præceptoris laudes referre:sic
enĩ & p̃ceptori & audiẽtibus gratior fiet. Præceptoris officiũ Tit.xix.

I Llos admitte quos tu potes facere meliores inq̃t Seneca episto.vii.
Ledit enim discipulus magistrũ ut ait Hieronymus. Si p negligen-
tiam suã præcepta eiusq̃ laborẽ disperdat:utq̃ docet Quintilianus
Sterilia nullo labore uicunt.Hinc Pythagoras:teste Gellio li.i.Deinceps fa-
milia successionis eius a principio adolescẽtes:q̃ sese ad discendũ obtulerãt p
naturæ indicia pensiculabat.i.mores naturasq̃ hoĩum cõiectatiõe quadã de
coris & uultus ĩgenio.deq̃ totius corporis filo atq̃ habitu sciscitabatur. Tũ
qui exploratus ab eo idoneusq̃ fuerat:recipi in disciplinam statim iubebat.
Hieronymus præterea ĩ aureola sic:Magister quoq̃ discipulũ corripit: quẽ
ardẽtioris cernit ingenii.nam medicus si curare cessauerit desperat. Sed ne
glorieris:q̃ multos discipulos habeas.filius dei docuit in iudæa &.xii.tantũ
apostoli illũ seq̃banᷓ:pharisæoꝝ aũt doctrinæ oĩs populus applaudebat.Nul
lius personam accipias:q̃tũcunq̃ sit potens uel nobilis.si peccauerit corripe
eũ.Vera.n.amicitia:quæ sentit dissimulare nõ debet. Sicut uictoria domini
triumphus seruoꝝ:sic magistri eruditio discipuloꝝ profectus: nisi.n. caput
sanũ,sit oĩa membra erunt in uicio.Loquũtur quæ nesciunt. docent quæ nõ
didicerunt.Magistri fiunt cum discipuli ante nõ fuerint. Sed nec ad scriben
dum cito prosilias:& leui ducaris ĩsania.multoq̃ tempore disce quod doce
as.Conuersatiõe tua magis q̃ sermone proficiant.Reuera nihil fœdius præ-
ceptore furioso:qui dum debeat esse mãsuetus & eruditus:ecõtra torto uul-
tu trementibus labiis rugata fronte.effrenatis cõuiciis facie inter pallorem
ruboreq̃ uariata clamore perstrepit.& errantes non tam ad bonum trahit:
q̃ ad malum sæuitia sua præcipitat.Quintilianus uero lib.ii. Maior adhibẽ
da tamen cura est:ut teneriores annos ab iniuria sanctitas docentis custodi

at & ferōciores ab licentia grauitas deterreat. Sumat igitur ante omnia pa
rentis erga diſcipulos ſuos animum. ac ſuccedere ſe in eorum locum a qui/
bus liberi ſibi tradantur exiſtimet: Ipſe nec habeat uitia. nec ferat. Non au/
ſteritas eius triſtis. non diſſoluta comitas: ne inde odium: hinc contemptuſ
oriatur. Plurimus ei de honeſto ac bono ſermo ſit: nam quo ſæpius monue
rit: hoc rarius caſtigabit Minime iracundus. nec tamen eorum quæ emen/
danda erunt diſſimulator. Simplex in docendo patiens laboris aſſiduus po
tius q̃ immodicus. Interrogantibus libenter reſpondeat. non interrogātes
percontetur. In emendando quæ corrigenda erunt non acerbus minime/
qꝫ contumelioſus. nam id quidem multos a propoſito ſtudendi fugat: qꝫ qui
dem ſic obiurgant quaſi oderint. Ipſe aliquid immo multa quottidie dicat:
quæ ſecum auditores referant. licet enim ſatis exemplariorum ad imitan/
dum ex lectione ſuppeditet: tamen uiua illa ut dicitur uox alit plenius: præ
cipueqꝫ eius præceptoris: quem diſcipuli ſi modo recte ſunt inſtituti & amāt
& uerentur: Vix autem dici poteſt. quanto libentius imitemur eos quibus
fauemus: Sed ſe quoqꝫ præceptores īntente ac modeſte audiri uelint: Puerosſ
adoleſcentibus permixtos ſedere non placet mihi. nam etiam ſi uir talis (q̃
lem eſſe oporteat) ſtudiis moribuſqꝫ præpoſitis modeſtiam habere poteſt
ēt iuuentutem. tamen uel infirmitas ab robuſtioribus ſeparanda eſt. & carē
dum non ſolum crimine turpitudinis. uerum etiam ſuſpicione. At ſi quis ē
qui flagitia manifeſta in eligendo filii præceptore non uitet. Iam huic ſciat
cætera quoqꝫ. quæ ad utilitatē iuuentutis cōponere conamur cē ſibi hac pte
omiſſā ſuperuacua. Iucundus tum maxime debet eē præceptor: ut q natura
ſunt aſperi molli manu leniantur. laudare aliqua. ferre quædam. Facto ſilētio
unum aliquem: quod ipſum imperari per uices optimum ē. conſtituere le/
ctorem: ut protinus pronuntiationi quoqꝫ aſſueſcant: Præceptor frequen/
ter interrogare debet: & iudicium diſcipulorum experiri. nam quid aliud
agimus docendo eos: q̃ ne ſemp docendi ſint. Imbecillibus tamen ingeni/
is ſane ſic obſequendum ſit: ut tantū in id qđ uocat natura ducātur ita. n:
qđ ſolū poſſunt melius efficient. Nullū præterea magr̄ expectare ultra de/
biti temporis ſpaciū debet. Ille. n. deſidior fieret: ſecus autem maturius fe/
ſtinabit. Et licet. in ſcholis rigidus eſſe debeat: ingreſſu tn̄ affabilis erit.
Pueris uultum benignum præbeat: parentibuſque eoꝝ benigniorē affatū.
docendiqꝫ aditū ſpondeat benigniſſimum: ſic. n. non ſolum pueroꝝ corda
mulcebit. ueꝝ ēt a parentibus pecuniā facilius exiget. nā ut Cicero ī offi/
ciis ait. Difficile dictu ē quāto pe cōciliet aīos comitas. affabilitaſqꝫ ſermo/
nis: Ludendi ſpaciū tēpeſtiue concedat. nam relaxare animū & dare ſe iucū
ditate uoulnt. Monendiqꝫ tamen caueant intemperantiam. memineritqꝫ
uerecundiæ. ne uoluptate elati: in aliquam turpitudinem dilabātur. Molles
caute eiiciat: ne cæteri quoqꝫ inficiātur. nā alter alterum in uitia trudimus
inquit Seneca: Malignuſque comes: quanuis cādido: & ſimplici rubiginem

suam affricuit: Vnumq; exemplum luxuriæ multum mali facit. Socrati. Platoni & Lælio excutere mētem suam dissimilis multitudo potuisset. Nos. n. ipsi teste philosopho: Quia magis ad uoluptates procliui sumus. iccirco facilius ad intemperantiam: quā ad modestiam inclinamur.

Preceptoris contubernium utile esse. Tit. xx.

Z Enonem Cleātes (inquit Seneca epistola. vi.) non expressisset: si eum tantummodo audiisset. uitæ eius interfuit: secreta perspexit. obseruauit illum. an ex formula sua uiueret. Plato & Aristoteles & omnis in diuersum itura sapientium turba plus ex moribus quam ex uerbis. Socratis traxit. Methrodorum & Hermarchum: & Polienum magnos uiros nō schola Epicuri: sed contubernium fecit. Boetius quoque discipulos admonet: si possint cum preceptore cohabenti. magis enim ita castigantur: cum que sepius interrogare poterunt. Et hieronimus in aureola inquit. Nec ipse doceas. nulla ars absque magistro discitur. Festio igitur gradu pergamus ad magistros: & eorum teramus limina. Seneca idem epistola. vii. Cum his uersare: qui te meliorem facturi sunt. Marcus Tullius in Lelio. Ego autem a patre: ita eram deductus ad sceuolā: sumpta uirili toga: ut quoad possem & liceret a senis latere nunquā discederem. Ita multa ab eo prudēter disputata: multa etiam breuiter & cōmode dicta memoriæ mandabam. fierique studebam eius prudentia doctior.

Vocum proprietas. Tit. x. x

Ex Donato.

H Omonyma dicuntur quæ una appellatione plura significant. Vt nepos. Acies. Synonyma. uel polyonyma dicūtur plura idē significantia. Vt terra: humus: tellus: ensis: mucro: gladius. Alter de duobus dicitur. Alius de multis. Quis & hic pronomina præpositiua sunt. Is & idem subiūctiua. Hic hæc hoc demonstratiuum est notat enim rem presentem. Is: ea: id. relatiuum est: nam rem absentē significat. Ad amicum uado. Apud amicum sum. Forma immobilis ē: & naturalis. Vultus mouetur: & fingitur. Ter. in and. forma & uultu Sosia adeo modesto: adeo uenusto: ut nihil supra. modestus ad probitatem uultus: & morum pertinet. Venustus ad naturā corporis. Damnum rei est. Malum ipsius hoīs. Teren. in and. quid facias illi. qui dederit damnū aut malum. Segnitia ad agendum dicitur. Secordia ad considerādum. Ter. in and. Nihil loci ē segnitiæ neq; secordiæ. Examiatus ē ptūrbatus. Exanimus mortuus dicitur. Solicitudo ē quæ inheret mētibus. Solicitatio quæ ab alio fit. Oramus quæ bōa sūt Supplicāus ī aduersis: uel cū lachrimis. Expectamus ātē bona q̄ mala. Speramus bona. Corā ad certas psonas refertur. Palā ad oēs Corā indiget adiectiōe. Palā nō īdiget. nā generaliter dicitur. Dispicere est desquirere consilium. Ter. in and. Iam aliquid dispiciam. Despicere deorsū aspicere: Amicus animi est.

Amator uero corporis. Confidentia interdum in bo a significa catione: interdum in mala ponitur. Fiducia uero semper in bona. Gaudemus nostris. Gratulamur alienis. Sempiternum ad deos. Perpetuum proprie ad homines pertinet. Prudens ē qui in telligentia sua aliquid sentit. Sciens qui alicuius indicio rem cognoscit: prudens per se: sciens per alios. Teren. in eu. Et prudens & sciens uiuus: ui densq; pereo. Falsum est fictum mendacium: simile ueritati. Va num nec possibile nec uerisimile. Teren. in eu. Sin falsum aut uanū: aut fictū est. Falsum loqui mendacis ē. Fictum callidi. Vanum stulti. Falsis decipimur. fictis delectamur. uana contemnimus. Expectatio certorū est. Spes uero incertorum. Expectatio propinquarum rerum. Spes longinquarum. Expectatio destinat tempus. Spes nō destinat. Ducitur quis ad supplicium. Deducitur in letitiā. Cu ra mentis. Curatio medicinæ. Abducimur unde nolumus. Duci mur quo uolumus. Oscula officiorum sunt. Basia pudicorum af fectuum. Suauia libidinum uel amorum. prædicamus ut res sunt. Laudamus extollimus. Ter. in eu. prædicem. aut laudem. Statura corpori ascribitur. Status ad habitum refertur ergo status ē scænici: sta tura longitudo corporis. Putamus instantia. Reputamus præte rita. Credere dubitantis ē. Certum eē fidentis. Tacemus cō silia. Reticemus dolores. Opticemus quorū nos pudet. Cō mendamus nos cognitis. Committimus ignotis. Teren. in eu. Ego me tuæ cōmendo: & committo fidei. Inuenire sapientis est. Incipere audacis. Perficere constantis. Consilium animi est. Factum corporis. Successus fortunæ: hæc tria sunt in hominū uita. Festi uitas in dictis. Facilitas uero in aīo & factis. Donū diis datur. Mu nus hominibus. Præmium uiris fortibus. Donum uoluntarium est. Præmium debetur. Munus tam ante factum q̄ post factum datur. Præmium non nisi post factum ē. Insulsus sine sale & sapientia: aut sine saltu. Fatuus inepta loquēs. Insulsus ē corde & aīo. Fatuus uerbis & dictis. Ter. in eu. fatuus ē. Insulsus. tardus. Ius est quod omnia re cta & inflexibilia exigit. Aequitas ē quæ de iure multū remittit. Du cimus uolētes. Abducimus. inuitos. Orare ē placidos petere. Obse crare iratos rogare. Ter. in adel. Venit ipsius ultro lachrymans orans: obse crās Torquemus hōiem. Extorquemus ueritatē. Obnūciat q malā rē nūciat. Nā ꝓprie obnūciare dn̄r augures q aliqd mali ominis: scæuūq; ui derint. Annuciare q bonā rem nunciat. Erratio est pecudum. Error animi ē & loci ī quo errat. Circūspicimus præsentia. Prospicimus futu ra. Ira ex cā est. Iracūdia ex uicio multū irascētis. Ridet q simpliciter ridet. Deridet q cū alterius irrisiōe & cōtemptu ridet. Clæmens aīo ē. Placidus uultu. Clæmentis ē nullū lædere. Placidi est arridere oībus

Tristis aīo dicitur: Truculētus uultu. Tristis qui dolet. Truculentus qui terret. Adiutores in re bona dicūtur. Impulsores in re mala. Fidus ē amicus Fidelis ē seruus. Fidi in maximis. Fideles in minoribus negociis. Metuimus eos qui nos amāt. Timemus etiam inimicos. Sapis a sapiētia Ineptus ab ineptia dicitur. Orator ē dum rogat. Exorator quum impetrauerit. Est etiam orator cui causa defendēda mādatur. Monemus cōsilio. Hortamur impulsu. Agere ē aliquid uel necessarium facere: Agitare uolūtarium. In re: in utilitatem. Ab re cōtra utilitatem. Terē. in Ecyra. Ita dii deæq; faxint si in rem ē Bacchidis. Expostulatio querela: sed proprie apud illum ipsum qui peccauerit. Postulatio querela apud alium de peccāte. Mereri bona dicimus. Cōmereri mala. Scimus manifesta Rescimus occulta. Agit qui iustā rem dicit. Orat qui aīo demisso precatur: ut quasi beneficiū præstet. Segregari proprie a meretrice dicit. Disiungi ab uxore. Rescimus ex alio. Scimus etiā per nostram opīonem.

Ex Aulo Gellio.

Masspiter Mars pater. Diespiter diei & lucis pater. Annales omnino id sunt quod historiæ. Historiæ non oīo id sunt quod annales. quis utrūq; sit rerum gestarū narratio. Historias esse aiūt rerum gestarum: uel expositionem uel demōstrationē. Annales uero esse: quū res gestæ plurium annorū: obseruato cuiusq; anni ordīe: & deinceps cōponuntur. Diariū qd' græce dicitur: quū nō per annos: sed per dies singulos res gestæ scribuntur. Offendere significat incurrere in aliqd & incidere. Defēdere auertere atq; depellere. Qu. Claudius: A Pinnis hostes defendebant facillīe. Quartum cōsul tēpus assignificat & ter ante factum Quarto consul locū assignificat ac tres ante factos. Populus omnem partem ciuitatis: omnesque eius ordines continet. Plæbs uero ea dicitur: in qua gentes ciuium patriciæ non insunt. Die quarto & die præterito dicimus. Die quartæ & die quarti quæ pro aduerbio copulate dicta sunt de futuro dicimus. Mentitur qui non fallitur: sed alterum fallere conatur. Mendacium dicēs ipse fallitur. Cū populo agere ē rogare: quid populū qd' suffragiis suis aut iubeat aut uetet. Cōcionem cum populo habere: ē uerba facere ad populum sine ulla rogatiōe. Præda dicūtur corpora ipsa rerum quæ capta sūt Manubiæ uero appellatæ sunt pecunia a quæstore ex uenditiōe prædæ redacta. Templa appellabantur loca per augures constituta: in quibus senatusconsultum fieri iure poterat: secus enim iustum non fuisset. Nec omnes ædes sacræ templa erāt: ac ne ædes quidem Vestæ templum erat. Properat ille qui unum quid mature transigit. Festinat ille qui multa simul incipit neq; pficit. Dicitur aūt festinare quasi fessum esse. Nam qui multis simul rebus propandis defessus est: is iam non properat: sed festinat. Rithmus. i. modulus. Numerus ordo pedum dicitur. Melos. id est modulatio cantus. Intolerantia est quum iniurias quæ sunt ferendæ non tolera

mus:neq; ferimus. Incontinentia est:quum a quibus rebus uoluptati/busq; nos tenere debemus non tenemus. Vani proprie dicuntur:non ut uulgus dicit:desipientes aut hebetes aut inepti:sed ut ueterum doctissimi dixerunt:mendaces & infidi:& leuia inaniaq; pro grauibus & ueris astutissime componentes. Stolidi autem uocantur: non tam stulti & excor/des:quam tetri & molesti & illepidi. Porcetra quæ semel peperit dici/tur. Scrofa uero quæ sæpius. Matrona dicta est proprie:quæ in matri/monium cum uiro conuenisset:q; in eo matrimonio maneret etiam si libe ri nondum nati forent.dictaq; ita a matris nomine: non adepto iam: sed cũ spe & omine mox adipiscendo: Vnde ipsum quoq; matrimonium dicitur.

Mater autem familias appellata est ea sola:quæ in mariti manu: man/cipioq; aut in eius in cuius maritus manu mancipio esset:quoniã non in ma trimonium tantum:sed in familiam quoq; mariti.& in sui heredis locum ue nisset. Vena est conceptaculum sanguinis mixti cõfusiq; cũ spiritu na/turali.in quo plus sanguis est:minus spiritus. Arteria est conceptaculũ spiritus naturalis mixti confusiq; cum sanguine in quo plus spiritus est: mi/nus sanguinis. Pulsus autem est intentio motus:& remissio in corde & in arteria:naturalis nõ arbitrarii. Vel aliter pulsus est subsultio & palpitatio uel ebulitio uenæ & arteriæ.

Ex Asconio pediano.

Templa esse dicunt singulorum locorum diis attributorum. Delubra loca esse multarum ædium sub uno tecto a diluuio pluuiæ munitarũ. Alii de lubra dicunt ea templa:in quibus nunc delubra corporum abluẽdorum:mo re dodonei iouis:aut appollinis delphici:in quorum delubris lebetes tripo/desq; uisuntur. Subsellia tribunalia sunt triumuirum quæstorum:& hu iusmodi minora iudicia exercentium:qui non in sellis curulibus:nec tribuna libus sed in subselliis considebãt. Dies fœminino genere tempus: & iõ diminutiue diecula dicitur breue tempus & mora. Dies horarum.xii. generis masculini est: Vnde hodie dicimus quasi hoc die. Oppugnare inimici & hostis officium est. Prodere grauius: quum ad eos qui amici esse debent refertur hoc uerbum. Aperte ad uerba ptinet nõ obscura.

Palam ad præsentium multitudinẽ & qualitatẽ frequẽtis loci. Intelligiť aliquid argumẽtis. Animaduertiť sensibus præsenti animo utentibus.

Argemẽtari est argumẽtis uti ad rem probãdam. Dicere est am plificatione uti ad rem ad delectãdum cõmouendumq; oratorem oratione ppetua. Nefandũ est non fandum. Nefariũ quod sacra polluit.far repio solita celebrari:ergo nefarii sacrilegi. Taciẽsis una romanorũ tri bus a Tacio rege. Ramnes altera:ab romulo. Luceres alia a luco monte siue lucretino:siue a luco:quem lucum asylum uocauerat romulus.

Improbus contra leges. Inofficiosus contra merita. Inhumanus contra pietatem.

Ex Macrobio.

Prudentiæ est ad rationis normam quæ cogitat:quæq̧ agit:uniuersa dirigere:ac nihil præter rectum uel laudabile facere. Prudentiæ insunt: ratio intellectus circũspectio:prouidentia:docilitas:cautio. Fortitudinis est: aīum supra p̄iculi metum agere:nihilq̧ nisi turpia timere: tolerare fortiter uel aduersa:uel prospera fortitudo præstat magnanimitatem: fiduciam.securitatem.magnificentiam.constantiam.tolerantiam.firmitatem.

Temperantiæ est:nihil appetere pœnitendum:in nullo legem moderationis excedere.sub iugum rationis cupiditatem domare. Temperantiam sequuntur modestia.uerecundia.abstinentia.castitas.honestas. moderatio. parcitas sobrietas pudicitia. Iustitiæ est:seruare unicuiq̧ quod suum ē. De iustitia ueniunt innocentia. amicitia:concordia. pietas.religio.affectus. humanitas.His uirtutibus uir bonus primum sui:atq̧ inde reipu.rector efficitur. Moralis philosophia est:qua docet morum elimatam perfectionem. Naturalis quæ de diuinis corporibus disputat. Rationalis quum de incorporeis sermo est:quæ mens sola complectitur.Hæ sunt totius philosophiæ tres partes. Festi dies dicati sunt diis.festis insunt sacrificia.epulæ.ludi.feriæ. Profesti hominibus ob administrandam rē priuatam:publicamq̧ concessi. Intercisi deorum hominumq̧ communes sunt. Fasti dies sunt quibus licet fari.prætori.tria uerba solēnia.do.dico.addico. Nefasti dies contrarii sunt fastis. Comitiales sunt quibus cum populo agi licet. Comperendini quibus uadimonium licet dicere. Stati qui iudicii causa cum peregrino instituũtur. Præliares autem omnes:quibus fas est res repetere uel hostem lacessere. Nux iuglans ab iuuando & a glande dicta existimatur. Vel iuglans quasi iouis glans. Nam id arboribus genus nuces habet quæ sunt suauiore sapore q̃ glans est. hunc fructum iouis glandem appellauerunt. Nux auellana seu prænestina quæ eadem est ex arbore est quæ corylus dicitur.hāc autem nucē græci ponticam uocant. Nux castanea uocatur & heracleotica. Nux græca est quæ & amygdala dicitur.sed & thasia eadem nux uocatur.

Nux mollusca uulgo persicū appellatur.Et mollusca nux dicitur q̧ cæteris omnibus nucibus mollior sit. Nuces & Mala sic diuidunt: ut nuces dicant omne pomum quod foris duro tegatur.& intus habet quod esui est. Malum uero quod foris habeat quod est esui & durum intus includat:Secundum hanc diffinitionem persicum quod Sueuius poeta inter nuces numerat:magis erit inter mala numerandum.

Ex Rhetoricis Ciceronis. Virtus ē affectio aī constās cōuenienſq; laudabiles efficiens eos in q̄bus eſt: Et ipſa p ſe ſua ſpōte ſeparata etiā utilitate laudabilis. Virtus ē animi hītus naturæ modo: atq; rōniq; conſentaneus. Habet aūt partes quattuor. Prudentiā. Iuſtitiā. Fortitudinē & Tēperantiā. Prudentia eſt rerū bonarum & malaꝝ ſcientia. Partes eius: memoria: intelligentia. Prouidentia. Mēoria eſt per quā animus repetit illa quæ fuerunt. Intelligentia ē: per quā ea perſpicit quæ ſunt. Prouidentia per quā futurum aliquid uidetur anteq̄ factum ē. Iuſtitia eſt habitus aī cōmuni utilitate cōſeruata: ſuam cuiq; tribuens dignitatē. Eiuſdem ptes. religio. pietas. gratia uindicatio. obſeruantia. ueritas. Religio ē: quæ ſuperioris cuiuſdā naturæ quā dīnam uocant: curā cerimoniamq; affert. pietas eſt p quam ſanguine coniūctis patriæq; beniuolis officiū & diligēs tribuit cultus. Gratia eſt in qua amicitiaꝝ & officiorū alterius memoria & remunerādi uoluntas cōtinetur. Vindicatio ē per quā uis aut iniuria: & oīo omne quod obſuturū eſt defendēdo aut ulciſcendo propulſat. Obſeruantia ē per quā hoīes aliq̄ dignitate antecedētes cultu quodā & honore dignanť. Veritas ē per quā immutata ea quæ ſunt aut ante fuerūt: aut futura ſunt: dicunť. Fortitudo eſt conſiderata periculorū ſuſceptio & laborum ppeſſio. Eius ptes magnificentia. Fidētia. Patientia. pſeuerantia ſunt. Magnificentia eſt reꝝ magnarum & excelſarū cū animi ampla quadā & ſplēdida propoſitiōe cogitatio atq; admīſtratio. Fidentia eſt: per quam magnis & honeſtis in rebus multū ipſe animus in ſe fiduciæ cū certa ſpe collocauit. Patiētia eſt honeſtatis aut utilitatis cā rerū arduarū ac difficiliū uoluntaria: ac diuturna ppeſſio. Perſeuerātia eſt in rōne bene cōſiderata ſtabilis & ppetua pmanſio. Tempantia eſt rōnis in libidinē atq; in alios non rectos impetus aī firma & moderata dominatio. Eius ptes. Continētia. Clæmetia. Modeſtia. Continētia eſt p quam cupiditas conſilii gubernatione regiť. Clæmentia eſt per quam aī temere in odium alicuius inuētionis concitati comitare retinētur. Modeſtia ē per quā pudor honeſtus clarā & ſtabilem cōparat auctoritatem. Sūt multa quæ nos tum dignitate: tum quoq; fructu ſuo ducunt quo in genere ē gloria: dignitas: amplitudo: amicitia. Gloria eſt frequens de aliquo fama cum laude. Dignitas alicuius eſt honeſta & cultu & honore & uerecundia digna auctoritas. Amplitudo eſt potentiæ aut maieſtatis aut aliquarū copiarum magna abundantia. Amicitia eſt uoluntas erga aliquem bonaꝝ rerum illius ipſius cauſa quē diligit cū eius pari uolūtate.

Ex Tuſculnis quæſtionibus Ciceronis.

Cernimus oculis. Videmus aīo: Cicero: Nos. n. ne nūc quidem oculis cernimus ea quæ uidemus. Virtus ex uiro appellata eſt: uiri aūt proprie maxime ē fortitudo. Sapīa ſanitas eſt animi. Inſipientia eſt inſanitas quædam aī quæ eſt inſania: eademq; dementia. Furor eſt mētis ad oīa cæcitas. Aegrotatio in corpore eſt. Aegritudo in aīo. Eſt enim animi: aduerſante

rõne contractio. Metus opinio est magni mali impendentis. Aegritu do est opinio mali magni præsentis. Voluntas est:quæ quid cum ratiõe desiderat. Libido est.cupiditas uel appetentia effrenata:quæ in omni bus stultis inuenitur:est.n.aduersus ratiõem incitata uehementius. Gau dium dicitur quum ratione animus mouetur:ut placide atq; constanter.Læ titia ẽ sine rõne aĩ elatio:nam cum & inaniter,& effuse animus exultat tum illi lætitia gestiens uel nimia,dici põt & profusa hilaritas. Aegritud ni su biiciuntur.Inuidentia æmulatio.obtrectatio misericordia,angor luctus,mœ ror erumna dolor lamentatio.sollicitudo molestia afflictatio desperatio & si qua sunt de genere eodem. Inuidentia ægritudo suspecta pp alterius res secũdas:quæ nihil noceant inuidenti.Nam si quis doleat eius rebus secun dis a quo ipse lædatur non recte dicitur inuidere ut si hectori agamemnon.

Aemulatio dupliciter dicitur. Est.n.hoc nomen & in laude & in ui tio:nam imitatio uirtutis æmulatio dicitur.& tunc laudis est.Est item ẽmu latio ægritudo si eo quod quis concupierit alius potiatur ipse careat. Ob trectatio est ea quam intelligi zelotypiã uolo.Aegritudo ex eo q; alter quo q; potiatur eo quod ille ipse concupierit.Misericordia est ægritudo ex mise ria alterius iniuria laborantis. Nemo enim parricidæ aut proditoris suppli cio misericordia commouetur. Angor est ægritudo præmens. Lu ctus ægritudo est ex eius qui charus fuerit interitu acerbo. Mœror ægri tudo flebilis. Erumna ægritudo laboriosa. Dolor ægritudo crucians Lamentatio ægritudo cum eiulatu. Sollicitudo ægritudo cum cogita tione. Molestia ægritudo permanens. Afflictatio ægritudo cum ue xatione corporis. Desperatio ægritudo sine ulla rerum expectatione me liorum. Metui ãt subiecta sunt.pigritia pudor terror timor pauor exa minatio.conturbatio formido. Pigritia metus est consequentis labo ris.Terror metus contingens ex quo fit ut pudorem rubor sic terrorẽ pal lor & tremor & dentium crepitus consequatur. Timor metus mali ap propinquantis. Pauor metus mentẽ de loco mouens ex quo illud Ennii. Tum pauor mihi sapientiam omnem ex animo expectarat.:

Examinatio metus subsequens & quasi comes pauoris.

Conturbatio metus excutiens cogitata.

Formido metus permanens. Voluptati subiecta sunt maliuolen tia lætans malo alieno delectatio iactatio & similia.Maliuolentia est uolu ptas ex malo alterius sine emolumento suo.

Delectatio uoluptas suauitate auditus animũ deliniens.& qualis est hæc au rium tales sunt occulorum:& tactuum & odorationũ: & saporum quæ sunt omnes unius generis ad perfundendum animnm tãquam illiquefactæ uo luptates. Iactatio est uoluptas gestiens & se efferens insolentius.

Libidini subiecta sunt.ira excandescentia.odium inimicitia.:discordia:indi gentia.desiderium & cætera eiusmodi.

Ira est libido puniendi eius qui uideatur læsisse iniuria. Excandescentia ira ẽ nascens ex modicoq; existens. Odium ira inueterata. Inimicitia ira ulciscendi tempus obseruans. Discordia ira accerbior intimo odio & corde concepta. Indigentia libido inexplebilis. Desiderium libido eius qui nondum adsit uidendi. Auaritia est opinio uehemẽs de pecunia quasi ualde expetenda sit inhærens & penitus insita. Facilitas ĩ bonis rebus est &.s.alii ad alia bona sunt aptiores. Procliuitas in malis est rebus lapsio. Morbus appellatur totius corporis corruptio.

Aegrotatio morbus cum imbecillitate. Vitium dicitur quũ ptes corporis inter se desident ex quo prauitas membrorum distortio deformitas. Sanitas animi dicitur:quum eius iudicia:opinionesq; concordant.

Insaniæ ut dixit Ennius initium est color.uox oculi spiritus impotẽtia dictorum atq; factorum quã ptem habent sanitatis. Pulchritudo corporis est quædam apta figura membrororum cum coloris quadam suauitate. Perturbatio est aduersa rõne contra naturam animi cõmotio. Sapientia est rerũ diuinarum & humanarum scĩa cognitioq; quæ cuius rei sit ex quo efficitur ut diuina imitetur humana omnia inferiora uirtute ducat. Ridere cõcessum est. Cachinatio uituperatur. Gaudere decet: Lætari ñ decet. Spes est boni expectatio. Metus mali expectatio. Fidentia.i.firma animi confisio. Scientia quædam est & opinio grauis non temere assentiens. Bonus uir dicitur omnibus uirtutibus ĩstructus & ornatus. Beatus dicendus est qui sit in bonis nullo adiuncto malo. Beata autẽ uita uirtute conficitur. Ex Vegetio de re militari. Alares equites dicuntur ab eo q̄ ad similitudinem alarum ab utraq; parte protegant acies quæ nunc uexillationes uocãtur: a uelo quia uelis hoc est flãmulis utuntur Nnuc autem.i.tempus ipsius uegetii. Exercitus ex re ipsa atq; opere exercitii nomen accæpit ut ei nunq̃ liceret obliuisci ad qđ uocabat.

Legio ab eligendo appellata est q̄ uocabulum eorum desiderat:fidem atq; diligentiam quibus milites probãtur in singulis ãt legionibus romanorum sena milia interdum amplius militar̃ consueuerunt. In unaq; legiõe decem cohortes eẽ debebant. habebat autem peditum sex milia. Equites dccxxxii. Minor enim numerus armatorum in una legiõe eẽ non debebat Maior tamẽ interdum eẽ consueuit. Tribunus uocatus est a tribu. tribuẽ doq; iure. præerat enim militibus quos ex tribu primus Romulus legerat. Tessarii dicebantur:qui tessarã p cõtubernia militũ nũciabãt. Tessara ãt dicebatur præceptũ ducis quo uel ad aliqd opus uel bellũ mouebar̃ exercitur̃ Candidati milites erãt principales.q priuilegiis muniebãt̃. Cẽturiões erãt q singulas curabãt cẽturias. Decani erãt q decẽ militibus præpositi.

Magistri militũ nõ tm̃ binas legiões:sed & plures numero gubernabãt. Cẽturia uel manipulus inter pedites appellabãt̃. Turma uero inter eqtes dicebãt̃ hẽbatq; una turma eqtes.xxxii. Decurio q præerat turme turmæ dicebãt̃. Tubicines ad bellũ uocãt milites rursumq; receptui canẽtes

reuocāt. Cornicines & buccinatores quotiēs canūt:nō milites:sed eorū si gna obtéperāt ad nutū aut quū mouēda:aut iā mota figēda sunt. Tuba quæ directa ē appellat̄. Buccina quæ i semetipsam æreo circulo flectit̄. Cornu qd ex uris agrestibus argento nexū tēperatū arte & spū canētis flatu emit tit auditū p hæc āt tria indubitatis sonis agnoscit exercitus utrū stare. uel ꝓ gredi. an certe regredi oporteat: utrū lōge ꝓsequi fugientes an receptui ca nere. Sarissæ longissimi conti erāt. Testudo de materia uel tabulatis cō texitur. quæ ne exuratur incendio coriis uel cilicis. centonibusq̧ uestit̄. hæc intrisecus accipit trabē quæ adonco præfigitur ferro. appellatq̧ Aries: uel q̧ durissimā frontē habet. quæ subruat muros: uel q̧ more arietū retroce dat: ut cū impetu uehementius feriat. Testudo āt ad similitudinē ueræ Te studinis: uocabulū sumpsit: nā sicut illa mō reducit: mō profert caput: ira ma chinamentū interdum reducit trabem. interdum excrit: ut fortius cædat. Plutei dicuntur qui ad similitudinē cassidis contexuntur e uimine & ciliciis uel coriis protegunt̄. ternisq̧ rotulis: quarum una in medio duæ in capiti bus opponuntur in quamcunq̧ ptem uolueris admouentur more carpēti quos obsidentes applicant muris. eorumq̧ munitione protecti sagittis siue fundis uel missilibus defensores oēs de propugnaculis ciuitatis exturbant: ut scalis ascendendi facilior præstet̄ occasio. Agger ex terra: lignisque extollit̄ contra murū: de quo tela iactant̄. Malleoli uelut sagittæ sunt: & ubi adhæserint. qa ardentes ueniunt uniuersa conflagrant. Phalarica āt ad modū hastæ ualido præfigit̄ ferro. Intra tubū ēt hastile sulphure resi na bitumine stupisq̧ conuoluitur infuso oleo qd incendiariū uocant: quæ ba listæ impetu destinata prærupto munimine ardens figitur ligno. turreamq̧ machinā frequenter incendit̄. Telenon dicit̄ quotiens una trabs in terram præalte defigit̄: cui in summo uertice alia trāsuersa trabs longior dimensa medietate cōnectit̄ eo libramento: ut si unū caput depresseris. alterū eri gatur in unoquoque capit cratibus siue tabulatis contexitur. machina in qua pauci collocantur armati. tunc p funes uno, attracto depressoq̧ altero capite eleuati iponūtur in murū. Exostra pōs dr̄: q de turre lignea rotis du cta. murisq̧ appropinquata in murū repente pducit̄. Balista funibus neruis chordisq̧ tendit̄: quæ quāto ꝓlixiora brachiola habuerit hoc ē quāto ma ior fuerit tanto spicula longius emittit quæ si iuxta artē mecanicā tēpere tur: & ab exercitatis hoibus q mēsurā eius añ collegerint dirigat̄ penetrat quodcūq̧ pcusserit. Onager āt dirigit lapides. sed pro neruorū crassitu dine & magnitudine saxorū pōdera iaculat̄. nā qto maior fuerit tāto maio ra saxa fulmis more cōtorquet his duobus generibus nulla tormētorū spēs uehemētior iuenit̄. Scorpiōes dicebāt. qs nūc manubalistas uocāt. iō sic uocāt. q̧ puis subtilibusq̧ spiculis iferāt mortē. Venetus color marinis ē fluctibus similis. Pila missilia erāt qbus utebat̄ pedestris exercitus. fer ro subtili. trigono pfixa nouē unciarū siue pedali. q̧ i scuto fixa n̄ possēt absci

di:& loricam scienter: ac fortiter directa facile prorūpebant cuius generis apud nos iam rara sūt.hæc ex Vegetio. Modestus autē ait:Pilū maius uocari missile: qđ erat ferro triāgulo unciarū nouē hastili pedū quinq3 semis: suoq3 tempore spiculum dicebatur:ad cuio iactū exercebātur precipue milites:uocari missile:quod erat ferro triangulo unciarum nouem hastili pedū quinq3 semis.suoq3 tempore spiculum dicebatur:ad cuius iactū exercebantur præcipue milites quod arte & uirtute directū & scutatos pedites & loricatos equites sæpe transuerberabat. Alterum uero pilū minus erat ferro unciarumquīq3:hastili triū pedum semis:quod tunc uericulum: Nunc uerutū dicit. Nunc autē tēpore ipsius modesti intellige. Ex Capro.
Circiter ad numerum refertur. Circum ad locum. Circa ad tempus. Tūc temporis ad uerbium. Tunc ordinis est. Fidus amicus. Fidelis famulus dicitur. Cognoscimus ignota:& uisa. Agnoscimus quæ nobis exciderāt. Similis illio ad mores refertur. Similis illi ad uultū. Collactaneus est eiusdē māmis educatus. Collacteus est:q uno eodēq3 lacte educatus est. Suscipimus ad animū & mētē refertur.ut susceptū perfice munus. Suscipimus corpe:ut suscipiūt famulæ collapsaq3 mēbra. Accidit aliquid aduersi. Cōtingit aliquid pulchri. Inuidius qui inuidet.
Inuidiosus uero qui inuidiam substinet. Vortex fluminis est. Vertex capitis. Pauperies damnum est. Panpertas ipsa conditio. Māmæ hominis sunt. Hubera sunt pecudum. precor prospera. Imprecor tetra. Sanguis dum manet est. Cruor effusus est. Sumimus ipsi. Accipimus ab alio:sic quū dabimus dicē um est accipe.quū permittimus ipsi tollere:dicēdum est sume. Pone loci aduerbium est. Post tēporis. Vultus mutatur. Facies permanet. Mœstus animo. Tristis aspectu dicitur. Prōtenus p.e.aduerbiū locale est:idest porro tenus ut cū protenus utraq3 tellus una foret. Protinus per.i.aduerbium est tēporale:idest statim. Hic malus nauis arbor est. Hec malus frugifera. Pinas murorum. Pennas auium dicimus. Exprobat:qui commemorat quæ prestitit. Opprobrat:qui opprobriū dicit hoc est uitium. Primus ex multis. Prior ex duobus dicitur. Ducit uir. Nubit mulier. Carcer dicitur ī quo homīes cœrcētur. Carceres uero ūde currus effūdūtur.
Ex pompeio Festo.
Apud & penes ī hoc differūt.q apud psonam cū loco significat.penes psonam &dominū ac potestatē:qđ trahitur a pēitus. Abgregare ē ab grege ducere.aggregare ē ad gregē ducere. Abaliēatus quē qs a se remouerit. Aliēatus q alienus factus ē. Amita patris mei sorror:dicta qa a patre amata.Nā plus sorores a fratribus q̄ fratres diligi solēt.uidelicet ppter dissimilitudinē psonarū. Matertera matris soror:qsi mater altera. Cōciliū dicitur a populi cōsēsu Vel a cōclādo.i.uocādo. Cōsiliū uel a cōsulēdo dicitur.uel q ī unā sētētiā pluriū mētes cōsiliāt &cōueniāt.sed a silētio credibilius dictū.

putatur quo maxime inuenitur. Canterius hoc distat ab Equo: quo maialis a Verre Capus a gallo. Veruex ab Ariete: Canterius.n.equus ē cui testiculi amputantur. Cuncti dicunt quidē oēs: sed coniuncti & congregati. Atuero oēs ēt si diuersis in locis sint. Experrectus est qui per se uigilar coepit. Expergitus ab alio excitatus quem solemus dicere expergefactū.

Exercitus & militū Copia dicitur & hō multis negociis exercitus sed sępius quarti ordinis: hoc secundi ē. Exēplum ē qd sequamur aut uitemus. Exemplar qd simile facimus. Illud aīo ęstimatur: Istud oculis conspicitur. Ibi dr̄ quum locus semel demonstratur: Ibidem quum sępius: Monstrorum dictum: uelut Monestrum. Prodigiū uelut prędicium quod prędicat. Portentum quod portendat. Ostentū quod ostendat. Monstra dicuntnr naturę modū egredictia ut serpens cū pedibus. Auis cū quatuor alis. hō cum duobus capitibus. Noxia apud antiquos damnū significat sed a poetis ponitur pro culpa. Noxa ponitur pro peccato aut peccati poena. Obiurgatio post turpe factū. Castigatio uero monitio ē ante cōmissum. Palmites uitiū sarmenta appellātur quod in modū palmarum uirgulas quasi digitos edūt. Palmulę appellant remi a similitudine manus humanę. Posticū hostiū in posteriore parte ędiū. Cęterum antiq ēt uicinum habitantē ad poflteriorem partem ędiū sic appellarunt. Denique & quę ante nos Antica: & quę post nos sunt postica dnr. Etiā dexteram Anticā: sinistrā posticam sic ēt ea cęli pars quę sole illustratur ad meridiem Antica utique nōīatur quę ad septentrionē ē postica rursumque diuiduntur in duas partes: orientē & occidentem. Pręsidium ē. qd pro utilitate & salute alicuius auxilii grā pręponitur. Subsidium quod post positum est ad subueniendum laborātibus. Properare aliud ē. aliud festinare. q unum mature transigit is propat Qui multa simul incipit neque perficit is festinat. Quatenus significat qua fine sicut hactenus hac fine. Quatenus uero quoniam. Quāmox significat qcito. Mox uero per se significat postea uel paulo post. Regiū est quod est aut fuit regis. Regale est dignum rege. Sons nocens. Insons innocens. Secus aliter. Haud secus non aliter. Stips est numerus signatus. Stipes uero sustis terrę defixus. Tuor uideo. Tueor defendo. At differentiam rerum significat ut quum dicimus scipio est bellator at. M. Cato orator.

Ex Nonio Marcello.

Amare uim habet maiorem. Diligere leuius amare Cicero ad brutum sic igitur facies. Et me aut amabis: aut quo contentus sum diliges. Alere ē uictu temporali uitā substituere. Educare āt ad satietatē ppetuā educere. Meretrix honestioris loci est & quęstus.nā meretrices dictę sunt.qa copiā sui tantummō noctu facerēt. Prostibula quod ān stabulū stet quęstus diurni & nocturni cura. Genetrix sp q genuerit nūcupat. Mr uero aliqn pro nutrice ponit. Pudet uerecūdię ē. Piget pn̄ię. Osculū ab ore.

Suauiũa suauitate dicit.Sacrificare est ueniã. petere.Litare est propitiare & uotũ impetrare.Expleri est tantũmodo plenũ eẽ.Satiari supra modũ. Arcus suspẽsus appellatur fornix.Arquus nõ nisi in cælo:quẽ irim poetæ dixerũt.Fors est casus tẽporalis.Fortuna dea est ipsa:Ferus est seuus Ferox est fortis. Faustũ est quasi a fauẽdo dictũ:ac per hoc prosperũ & propitiũ. V nde cõtra infaustum minax & impropitium.Festũ uero solenniter lætũ & feriatũ Animus ẽ quo sapimus.Anima qua uiuimus.Sine animo anima est debilis:hinc animus ad intelligentiã tributus.Vultus ẽ uolũtas:quæ pro motu animi ĩ facie ostẽdit.Facies oris species.Musare hoium ẽ occulte qd & oppressa uoce loquẽtiũ:quod celatũ uelint.Murmurare autẽ maioris soni ẽ pximi ad tumultũ.priores cõparatiui sũt gradus.Primores sũmæ quæqȝ res. Turpilius ĩ Demetrio. Sãdilio inixa digitis primoribꝫ.Poesis textus scriptorũ: ut odysea uel ilias homeri:aut Aeneis Vergilii.Poema inuentio parua:quæ paucis uerbis exprimit:ut ĩ gladiatoribus ludis homeri.poetica ẽ ars earũ rerũ. Diomedes uero sic ait Poetica ẽ fictæ ueræqȝ narratiõis cõgruenti rhythmo uel pede cõpositi metrica structura ad utilitatẽ uoluptatẽqȝ accõmodata:poetica ars ipsa ĩtelligit:poema ãt pars opis ut tragœdia.poesis cõtextus & corpus totius opis effecti:V t ilias: odyssea:æneis. Fora neutro genere iudiciorũ & litiũ sedes sũt. Fori masculino genere sunt spatia ĩ nauibus apertiora. Peritus est plusq̃ doctus. Vrbs est ædificia. Ciuitas Incolæ. Scius secum. Conscius cum alio scius est:licet conscium indifferenter positum legerimus. Auspicium est auium cõspectio: & quæ ex uolatu auiũ significentur & uocibus. Auguriũ autẽ rerũ omniũ coniecturas prudẽter ac diligẽter amplectitur. Monstra & ostenta similiter intelliguntur: q iminẽt ia mõstrẽt & ostẽdant. Omen uotũ ẽ mẽtis & uocis.unde sacrificãtibus dicitur:bona habere omina idest ut circũstãtes & bona mẽte uelint.& recta oribus pferãt: Portẽtũ nõ solũ q portẽdat: sed qđ iã opportet & faciat in his significationibus:quæ in auspiciis & auguriis & extispicis ostẽdũtur. Prodigiũ autẽ semper pessimũ est dictũ quasi porro adigendũ. Virgi.lib.ii.æn. Sola nouũ dictumqȝ nephas harpya cæleno pdigiũ canit:& tristes denũtiat iras.festus uero ut supius patuit scribit prodigiũ uelut prædiciũ:q prædicat.Iniuria leuior res est quam Contumelia.Pacuuius:patior facile iniuriã:si est uacua a contumelia. Fulmẽ est telum ipsũ: quod iacitur. Fulgur ignis qui coruscat fulmine. Vnde & fulgetra dicitur fulgor.Fulguratum dicitur fulgure tactum uel exustum. Iurgiũ leuior res est qualis:siqdem inter beniuolos ac ppinquos dissentio uel cõtẽtio iurgiũ dicit. Lis inter inimicos dissentio appellat. Audaciẽ temeritas ẽ. Audiẽtia fortitudinis. Merx ẽ species ipsa: Mercatura ẽ actus ipse lucri de merce. Mercatus aũt locus in quo agit mercatura.peius a malo dicit:qđ ĩ usu ẽ & creberime frequẽtat. Deterius uero a bono discernit:ut minoris sit meriti:quã illud qđ placet. Virgi.lib.iiii.ge. Deterior qui uisus eũ ne prodigus obsit Dede neci.Idem li.viii.Deterior donec pau

latim: ac decolor ætas hæc.n.melioribus cōparata sunt. Circus ē plāicies rotunda: ut circuitus. Globus soliditas undiq3 rotunda: ut ē sphæra & stamī nū glomera. Præda corpora ipsa rerum quæ capiuntur. Manubiæ uero pecuniæ ex præda uendita redactæ. Peruicaria est interdū bonarū pseuerantia. Pertinacia sp malarū.. Sensus dicuntur qui sentiunt. Sensa quæ sentiuntur. Morosa contrariis puersisq3 moribus. Morata bonis moribus. Morigera aliis morē gerēs.i.obsequēs. Vegetū incolumen ē. Vigēs forte nā uegetū corpis. Vigens ēt animi possumus dicere: ut in multis. Profesti dies sunt a festiuitate uacui. Festi dies in quibus festa coluntur. Quærere & requirere hoc differt. q requirere est diu querere. Specula locus eminens unde logius inspici pōt Speculū despicientiā significat. Profiteri uoluntas ē. Cōfiteri necessitatis Cice. pro Manlio hoc ego non solum confiteor: uerum etiam profiteor honestius uel profiteri quam confiteri. Hulcus tecta & clausa malignitas. Vulnus hians patens. Turpe leuior res ē q̄ foedum. Tullius de offi. Luxuria uero cum oī ætati turpis: tum senectuti foedissima ē. Dignitas uiris. Venustas foeīs sit attribuenda. Tul. de off. li. i. Venustatem muliebrem dicere debemus. Dignitatem uirilē. Ignosco præteritis. Cōcedo futura. Tullius ad Cæsarem iuniorem. Quod mihi & philippo uacationem dabis gaudeo: nā & præteritis ignoscis: & cōcedis futura Despicere grauius ē: quā contēnere. Tullius in Verrē: Quēq3 cōtēpserit despexerit. Cupiditas & cupido diuersa sunt. nā cupiditas est leuior Lucilius Cupiditas ex hoīe. Cupido ex stulto nunquam tollitur. q cupiditas ps quædam sit temperatior defluens ex cupidine. Imitatio simplex & liuorē atq3 inuidiam non admittit. Aemulatio habet quidem imitandi studiū sed cū malitiæ opatione. Probatum & spectatū uis maioris est. Lucilius Tuam probatā mihi & spectatā adolescentiā. Bellū & prælīū hoc differunt: & q prælia partes sunt belli: hoc est in bello congressiones: Lucilius Vt romanus populus uictus ui: & superatus prælíis sæpe est multis. Bello uero nunq̄ in quo sunt oīa Virgi. lib. xi. Infantem fugiens media inter proelia belli Sustulit exilio comitē. Euitare plus est q̄ cauere. Lucilius lib. vi. Quid cauendum tibi censerem: quid euitandum maxime. Vetustiscere & ueterascere quid intersint. Nigidius deplanauit. Dicemus quæ uetustate deteriora fiunt uetustiscere. Inueterascere quæ meliora. Nocens a nefario & ipso distare uoluit Tullius de of. lib. ii. Vt nocens leuius uideri possit. Ait enim Nec tamen ut hoc fugiendum est: ita habendū est religioni contrariū Nocentem aliquando & nefarium impiumq3 defendere. Mutuum sine usuris Foenus cum usuris sumitur. Nutare capitis est. Annuere: uel nuere narium uel labiorum. Nictare oculorum. Innuere est facie significare. Opprimere maius est: quam extinguere. Tullius de amicitia inquit. Quamobrem dāda opera est. Ne qua amicorum dissidia fiant

Sin tale aliqd euenerit:ut extincte potius amicitie q̃ oppresse uideantur q̃si quod extinguitur possit reflãmari qd opprimitur nõ queat. Morbus ē cũ accessu utiq̃ aut cõtagii aut tẽporis. Vitiũ est perpetua & ĩsanabilis & irre uocabilis causa. Meminisse omniũ ē animantium ut cibi.potiõis.somni uoluptatis. In mẽoriã redire:seu reuocare qđ exciderit nisi hoĩes posse. Die quarto tẽporis præteriti. Die q̃rta tp̃is futuri eē uolũt. Qui mẽti tur ipe nõ falsus alter fallere conatur. Qui mẽdaciũ dic̃ ipse fallitur ut.P. Nigidius manifestauit. Properare is dicitur:qui unum quid mature trãsi git. Festinare autem dicitur qui multa simul incipit:nec perficit. Aua rus sẽp ĩ reprehẽsione ē. Auidus aũt ab auẽdo:quod ē etiã honeste ĩcipiẽdo. Prospicere aduersũ uidere dicitur. Respicere quasi retro aspicere. Inno cens non nocens. Innocens illæsus. Miserari est flere & lamentari.

Misereri miserationem alienis casibus exhibere. Multum infini tum est: auarisquæ applicandum. Satis finitum est :parcis & se con tinẽtibus applicãdum. Inniti incũbere ē. Virgi.li.vi. Ille uides pura iuuenis q̃ innititur hasta. Obniti uero est cõtra aduersa obluctari. Vir.li.iiii.ge. Vi q̃ adeo obnixi nõ cedere. Ergastulũ neutro genere carceris locus. Er gastulus.g.m.custos penalis loci. Fremere ē magnũ sonare. Virg.lib.ii.ge. Fluctibus & fremitu assurgens Benace marino. Frendere est dentẽ dẽti bus irascendo quatere. Virgi.lib.iii. Dẽtibus infrẽdẽs de Polymphæmo lo quens. Pecuniosi a pecore dicti sunt. Locupletes ã possessiõibus locorum olim nanq̃ res erat in locorum possessionibus & ĩ pecore.unde pecuniosi & locupletes uocabantur. Ex tullio de natura deorum.

Physiologia:idest naturæ ratio. Theogonia:idest deorũ origo. Prolep sis appellatur ab Epicuro:quæ latine anticipatio dicitur: quã ante Epicurũ nemo eo uerbo nominarat. Hemarmenẽ dicũt fatalẽ necessitatẽ. Mã tice latine diuinatio dicitur. Pietas ē iustitia aduersus deos. Scitas ē scia co lẽdorũ deorũ. Religio đorũ cultu pio cõtinetur. Aicitiæ nomẽ ab ãore est dictũ. Cometas græci.nostri crinitas uocãt. Venæ sanguinẽ cõtinent Arteriæ uero spũm:nam sanguis per uenas ĩ omne corpus diffũditur & spi ritus per arterias. Vtræq̃ autẽ crebræ multæq̃ toto corpore ĩtextæ ui quã dã ĩcredibilẽ artificiosi opis:diuiniq̃ testãtur. Pupilla uocatur acies ipsa qua cernimus. Palpebræ sũt tegumẽta oculorũ mollissimæ tactu. Mũitæq̃ sũt palpebræ tãq̃ uallo pilorũ. Mundus est: quasi cõmunis deorũ atq̃ hominũ domus:aut urbs utrorumq̃. Philicus:idest naturalis. Sphæra ē globus ex solidis. Circulus autẽ orbis:qui cyclus græce dicitur.ē ex planis. Annua solis cõuersio fit diebus quiq̃ & sexagita & trecẽtis:q̃rta fer̃ diei p̃te addita. Annũ magnũ mathematici noĩauerũt:q tũ efficitur quũ solis & lunæ & qn q̃errãtiũ ad eãdẽ iter se cõparationẽ cõfectis omniũ spatiis ẽ facta cõuersio Veneris stella infima ē quiq̃errãtiũ quæ phosphoros græce lucifer latiẽ di citur:quũ ãtegreditur solẽ:quũ subseq̃tur autẽ hesperos:ea cursũ ãno cõfici t

Naturá Zeno ita definiuit:ut eá dicat igné eé artificiosũ ad gignédũ. Saturnũ eũ eé uoluerũt: q cursũ & cõuersioné spatiorũ:ac téporũ cõtineret:q deus græce id ipsũ nomé habet. Cronos.n.dicitur:qui é idé quod spaciũ téporis Saturnus aũt é appellatus ꝙ saturaretur ánis:ex se.n.natos comesse fīgit solitus:quia cõsumit ætas téporũ spatia:annisꝗ; præteritis ĩsaturabiliter expletur. Vinctus auté abioue:ne ĩmoderatos cursus haberet:atꝗ;ut eũ siderũ uĩclis alligaret. Iuppiter.i.iuuãs pater:qué cõuersis casibus iouem a iuuádo appellamus.a poetis pater diuũꝗ; hominũꝗ; dicitur. A maioribus auté nostris Optimus Maximus. Et qdé ãte optimus.i.beneficétissimus q̃ maximus q̃a maius é:certeꝗ; gratius ꝓdesse oĩbusꝗ; opes magnas haber̃. De hoc etiá augures nostri dicũt ioue fulgéte tonáte.i.cælo fulgéte & tonáte.aer:ut stoici disputãt:ĩteriectus ĩter mare & cælũ Iunonis nomĩe cõsecratur:q̃ é soror & coniũx iouis:ꝙ similitudo é ætheris:& cũ eo sũma coniũctio. Effoeminarũt aũt eũ:Iunoniꝗ; tribuerũt:ꝙ nihil é eo mollius. Iunoné a iuuádo credo noĩatá. Neptunus a nãdo deducitur paulũ ꝓmis litteris ĩmutatis:Ceres tãquá geres a gerédis frugibꝫ pría littera mutata dicitur. Mauors dictus ꝙ magna uerteret. Minerua dicta uel ꝙ minueret:uel minaretur. Iani nom̃ ab eũdo deductũ é.ná prĩcipé ĩ sacraticãdo Ianũ eé uoluerũt. Vestæ nomé a græcis sumptũ:ea é.n.ꝙ ab illis Hestia dicitur. Vis auté eius ad aras & focos ꝑtinet itaꝗ; ĩ ea dea ꝙ é rerũ custos ĩtimarũ omnis & precatio & sacrificatio extrema é. In ꝑlão uero pría. In omnibus.n.rebus uim habét maximá pría & extrema. Penates siue a penu dicũtur. Est.n. omne quo uescũtur homĩes poenus siue ab eo ꝙ péitus ĩsidét. ex quo etiá penetrales a poetis uocãtur. Sol dictus é uel quia solus ex omnibus sideribus é tãtus. Vel quia quũ é exortus obscuratis omnibus solus apparet. Luna a lucédo nominata é eadé é.n. lucina Itaꝗ; ut apud græcos Dianá eamꝗ; luciferá sic apud nostros Iunonem Luciná ĩ pariédo ĩuocãt. Diana dicta quia noctu q̃si dié efficeret. adhibetur aũt ad partũ ꝙ ii maturescũt aut.vii.nõ nunq̃ aut ut plerũꝗ; nomé lunæ cursibus. Meses lunæ cursus quia mésa spatia cõficiunt noĩantur. Veneré nostri nomĩarũt q̃ dea ad res omnes ueniret Venustas a Venere dicta é. Superstitiosi uocati sũt q totos dies ꝓcabãtur & ĩmolabãt ut sibi sui liberi supstites essent ꝙ nomé patuit postea latius Religiosi dicti sũt ex relegédo tãquá relegerét & diligéter retractarét omnia quæ ad cultũ deorũ ꝑtinét. Lex é recti præceptio prauiꝗ; depulsio. Naturá alii esse censét uĩ quãdá siue rõnem ciẽté motus ĩ corporibus necessarios. Alii autem uĩ participé ratiõis atꝗ; ordinis tanquá uia ꝓgredié tem declarãtemꝗ; quid cuiusꝗ; rei causa efficiat quid sequatur. cuius solertiá nulla ars nulla manus efficiat. Nemo opifex cõsequi possit imitãdo. Fatũ id é quod semp ex omni æternitate uerũ fuerit. Versutos eos appello quorũ celeriter mens uersatur. Callidos ãt quorũ tãquá mãus ope sic animus usu cõcalluit. Mũdũ deorũ domũ existiare. debemus. Corpo

omne aut aqua:aut aer ignis:aut terrae:aut id:quod e cocretu ex his.aut ex aliqua parte eorum.Horu aut nihil e:quod no itereat.Iustitia e q suu cuiq tribuit. Hercules plures tradut:Antiquissimu ioue natu:sed ite ioue atiquissimo.ex eo igitur & lysico e hercules que cocertauisse cu apollie de tripode accepimus.Alter traditur nilo natus Aegyptius que aiut phrygias litteras coscripsisse.Tertius e ex deis idigetis:cui iterias afferut. Quartus iouis & asteriae latonae sororis:qui tyri maxime colitur:cuius carthagine filia ferut. Quitus i india:qui belus dicitur.Sextus hic ex alcmena que iuppiter genuit sed tertius iupiter. Feriae deae sut speculatrices & uidices facinoru & sceleris. Nascio dea nominata a nascetibus:quia partus matroaru tueatur cui i agro ardeati re diuina facere solebat. Leucothoe Ino cadmi filia:a graecis:a nobis matuta dicitur. Absyrtus medeae frater qui e apud pacuuiu Agyaleus: sed illud nome ueteru litteris e usitatius. Ioues tres numerat: duos qui theologi nominatur:Ex quibus primu & secudu natos i arcadia:alteru patre aethere:ex quo etia proserpina nata ferut:& liberu. Alteru patre caelo:q genuisse mierua drq pricipe & iuetrice belli ferut. Tertiu cretese saturni filiu cuius i illa isula sepulchru ostenditur. Soles q multi a theologis proferutur.Vnus eoru ioue natus nepos aetheris. Alter hyperione.Tertius uulcano nili filio.cuius urbe aegyptii uolut ee ea quae heliopolis appellatur. Quartus:qui heroicis tpibus.Quintus is:qui colchis fertur Aeeta & circen procreauisse. Vulcani coplures fuere.prius caelo natus ex quo & minerua apolline eu cuius i tutela athenas atiqui historici ee uoluerut.Secudus uero nilo natus.Opas ut egyptii appellat que custode ee egypti uolut.Tertius ex tertio ioue & iunone q lemni fabricae traditur praefuisse.Quartus memalio natus qui tenuit isulas pter siciliam quae Vulcaniae nominabatur. Mercurius unus Caelo patre Die matre natus:Alter ualetis & phoronidis filius is q sub terris habetur. Tertius Ioue tertio natus & maia ex quo & penolapa pana natu ferut.Quartus nilo patre que aegyptii nefas habet nominare.Quintus que colut pheneatae qui argetu iuenisse & argu dicitur iteremisse & argu dicitur iteremisse.ob eamq causa aegypto praefuisse.atq aegyptiis leges & litteras tradidisse.Hunc aegyptii treir appellat: eodem nomine anni primus mensis apud eos uocatur. Esculapioru prius apollinis que arcades colut qui specillu inuenisse primusq uulnus dicitur obligauisse.Secudus secudi mercurii frater.is fulmine pcussus dicitur humatus ee cynosuris Tertius arsippi & Arsinoe q primus purgone alui dentisq euulsione ut ferut iueit cuius i arcadia no loge a lusio flumine sepulchru & lucus ostenditur. Apollinu antiquissimus is quu paulo ante e Vulcano natu esse dixi custode m athenaru. Alter Corybatis filius natus i creta cuius d illa isula cu ioue ipso certame fuisse traditur.Tertius ioue tertio natus & latona que ex hypboreis delphos ferut aduenisse. Quartus i Arcadia que arcades nomione appellat q ab eo se leges ferut accepisse. Diaae ite plures.Pria iouis & proserpinaeq pinatu cupidine genuisse dicitur.Secuda notior q ioue tertio & latoa

natā accæpimus. Tertiæ ptes Vpis traditur. Eā ſæpe græci Vpī paterno noīe appellāt. Dionyſios multos habēus. Prīmū ioue & ꝓſerpīa natū. Secūdū Iulio q nyſā dicitur īteremiſſe. tertiū capro patre eūq̄ regē aſieq̄ ꝓfuiſſe dicūt. Quartū ioue & lūa cui ſacra orphica putātur cōfici. Quītū nylo natū & Thyōe a quo trieterides cōſtitutæ putātur. Vēus prīa cælo & die natā Altera ſpūa ꝓcreata ex qua & mercurio Cupidinē ſecūdū natū accepimus Tertia ioue nata & diana q̄ nupſit uulcāo ſed ex ea & marte natus āterosdicitur. Quarta ſyria Cyroq̄ cōcepta: q aſtarte uocatur q̄ adōidi nupſiſſe ꝓditū ē. Minerua prīa quā apollinis matrē ſupradiximus. Secūda orta Nylo: quā ægyptii ſaletæ colūt. Tertia illa q̄ ioue generatā ſupradixīus. Quarta ioue nata & coruphe ōceāi filia q̄drigarū īuētrix. Quīta pallātis q̄ patrē ſuū dicitur īteremiſſe uirginitatē ſuā uiolare conātē Cui pīnarū talaria affigūt. Cupido prīo mercurio & diana prīa natus dicitur Secūdus mercurio & uenere ſecūda. Tertius quidē ē Anteros marte & uenere tertia. Malitia ē uerſuta & fallax ratio nocēdi. Ex Tullio de Diuinatione.

Sagire. n. ſentire acute ē ex quo ſagaces dicti canes. Is igitur q ante ſagit quā oblata res dicitur ꝓſagire. i. futura āte ſcire. Iuno mōeta appellata ē quoniā quū terræmotus factus eēt: uox ab æde iunōis ex arce extiterat ut ſue plena ꝓcuratio fieret. Fatū autē id appello q̄ græci hemarmenē. i. ordinē ſeriē q̄ cauſarū cū cā cauſā ex ſe gignat. Ea ē ex oī eternitate fluēs ueritas ſempiterna. q̄ cū ita ſit nihil ē factū q̄ nō futurū fuerit. eodēq̄ modo nihil ē futurū cuius nō cauſas id ipſū efficiētes natura cōtineat. Diuīatio ē earū rerū prædictio & preſēſio: q eēnt fortuitæ. Vētos placet ſtoicis eſſe eos anhelitus terræ q frigidi ſūt quū fluere cœperīt. Fulgores & tonitrua exiſtūt quū anhelitus terræ q frigidi ſūt ſe ī nubē īduerīt eiuſq̄ tenuiſſimā quāq̄ ꝑtē cœperīt diuidere atq̄ dirūpere idq̄ crebrius facere & uehemētius. Fulmē ē quū nubiū cōflictio ardor expſſus ſe emiſerit. Tages qdā dicitur ī agro tarqnieſi quū terra araref & ſulcus altius eēt īpſſus extitiſſe repēte & eū affatus eē q arabat. Is autē. Tages ut ī libris ex hetruſcorū puerili ſpecie dicif uiſus ſed ſimiles fuiſſe prudentia. Eius aſpectu quū obſtupuiſſet bubulcus clamorē q̄ maiorē cū admiratōe edidiſſet cōcurſū eſſe factū totāq̄ breui tēpore ī eū locū hetruriā cōueniſſe tū illū plura locutū multis audiētibus q omnia uerba eius exceperīt litteriſq̄ mādauerit. Omnē autē orationē fuiſſe eā q haruſpiciæ diſciplīa cōtīeretur eam poſtea creuiſſe rebus nouis cognoſcendis & ad eadem illa prīcipia referendis. Zodiacus græce ſignifer orbis latine dr̄. Orizontes a græcis noīanf a nobis finientes uiſum rectiſſime noīari pōt: Illi orbes q cæli q̄ſi mediū diuidūt & aſpectū nr̄m definiūt. Lemmata dialectici græce appellāt ea q latini duas ſūptiones. Diuinatiōem chryſippus definiuit his uerbis. ui m cognoſcētē & uidētē & explicātē ſigna quæ a diis hōibus ſignificenf ī ſōnis. Ex lactātio Firmiāo Deus āt ē q eterna mēs ex oī utiq̄ ꝑte ꝑfectæ cōſumatæq̄ uirtutis ē. pytha

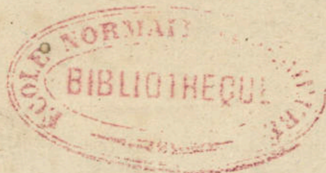
goras ita diffiniuit qd eēt deus. Aīus q̄ p uniuersas mūdi ptes oēmq̄ naturā cōmeās atq̄ diffusus ex quo oīa quæ nascuntur aīalia uitā capiūt. Cicero aūt qd sit deus in li.i.tuscu. diffinit dicens. Nec uero deus ipse q̄ intelligit a nobis alio mō intelligi pōt. nisi mens soluta quædā libera & segregata ab oī cōcretione mortali oīa sentiēs & oīa mouēs. Solidū ad existimādū ē cui nihil decedere possit. Perfectū ad existimādū ē cui nihil possit accedere. Chaos ē rudis inordinatæq̄ materiæ cōfusa cōgeries. Nec audiēdi sunt poetæ: Qui aiunt Chaos in principio fuisse.i.cōfusionē reꝝ atq̄ elemētoꝝ: postea uero deū diremisse oēm illā cōgeriē. singulisq̄ rebus ex confuso aceruo sepatis in ordinēq̄ descriptis īstruxisse mūdū pariter & onorasse oīa.n. deus fecit ex nihilo. Tales milesius q̄ unus e septē sapiētibus fuit primus oium q̄ fisse de causis naturalibus traditur. Aquā eē dixit a qua nata sint oīa. Deū āt eē mētē q̄ ex q̄ cūcta formauerit. Ita materiā oīum reꝝ posuit ī humore. prīcipiū & cām nascēdi posuit ī deo Sibyllæ sūt oēs fœmine uates euersibus nūcuparæ. Vel ab unius delphidis noīe uel a cōsiliis deoꝝ enūtiādis. σιους.n. deos nō θεους & cōsiliū non βουλην: sed βολιαν appellabāt æolico genere sermonis. Itaq̄ Sybillā dictā eē quasi θεοβουλην. Fortis uir ille solus debeat iudicari: q̄ tēperās ē & moderatus ē & iustus. Citherō boetiæ mōs thebis uicinus ubi liber pr̄ natus ē: ubi ēt orpheus primus sacra liberi celebrauit. q̄ mōs quū frequenter citharæ cātu psonaret Citherō appellatus ē: Ea sacra ēt nūc orphica noīant ī qbus ipse postea captus & dilaceratus ē. Anthroposαν ρωποσ hō a græcis appellatur q̄ sursum spectet: Vnde & ouid. Inquit os hōi sublime dedit: cælumq̄ uidere iussit. & erectos ad sidera tollere uultus. Diabolū Διαβουλον græci appellant nos criminatorem uocamus q̄ crimina in que ipse illicit ad deū deferat. Est āt maloꝝ spirituū princeps. Materia est ex qua fit aliquid. Iumenta dicta sunt magnarum uirium aīalia: a iuuando q̄ in excolenda terra iuuarent. Homo nūcupatus est q̄ sit factus ex humo. deus.n. hominem figurauit ex limo terræ ad imaginis suæ formā quæ nihil pōt esse perfectius: Nemo autem potest iure dici homo nisi q̄ sapiens est. Parcas tres esse uoluerunt hinc illud est. Cloto colum baiulat lachesis trahit Atropos occat. Vna.n. uitam hominibus orditur: Altera contexit. Tertia rumpit ac finit. Incipimus.n quum nascimur & sumus quū nascimur & sumus quum uiuimus & desinimus quum interimus. Oīa nanq̄ tribus temporibus contineri necesse est. præterito. præsenti. futuro. Preteriti est origo pn̄tis substantia. Futuri dissolutio quæ oīa in singulis hōibus apparent. Paradisū.i. hortū fœcūdissimū & amœnissimū ī ptibus orientis oī genere ligni arboꝝq̄ deus conseuit ut ex eaꝝ uariis fructibus aleretur homo ex limo generatus experfq̄ oīum laboꝝ deo pr̄i sūma deuotiōe seruiret. Dæmonas grāmatici dictos aiunt pitos ac reꝝ scios hos āt putāt deos esse Duo uero genera Dæmonū scā sunt. Vnū cæleste alteꝝ terrenū hi sūt īmūdi spūs maloꝝ quæ gerūtur. autores quoꝝ Diabolus est princeps cui ab ini

tio deus dederat terræ potestaté. Ipi auté spiritus cōtaminati & perditi per omné terrá uagantur:& solatiū perditionis suæ pdendis hominibus opera mur. Itaq3 oia insidiis fraudibus, terroribus cōplét adherét.n.singulis hoibus & omnes hostiatí domos occupát:ac sibi Genioꝝ nomé assumūt.sic.n.latino sermōe Demōes iterpretátur.hos i suis penetralibus cōsecrát & ueneran tur quasi terrestres deos:& qsi depulsores maloꝝ quæ ipsi faciūt & irrogát. Qui quoniá sūt spiritus tenues & icōprehésibiles isinuáte se corporibus hominū:& oculte i uiseribus opti ualitudiné uitiát:morbos citát sōnis animos terrent.& mētes furoribus quatiunt:ut homies his malis cogát ad eoꝝ auxilia decurrere. Nocent illi quidé sed his qbus timentur:quos manus dei potés & excelsa nō protegit: qui ꝓphani sūt a sacraméto ueritatis: Iustos auté id est cultores deí metuūt cuius nomie adiurati de corporibus excedūt:quorum uerbis táq̄ flagris uerberati:nō modo esse se cōfitétur:sed etiá nomia sua edūt illa:que i téplis adorátur. Simulacra a simulatiōe.i.a fallatiá dicta sunt. Philosophia est:ut nomen indicat studium sapientiæ. Phūs.i.quesitor sapiétiæ. Sciétia certi é:cuius est scire proprium. Opinatio icerti:id eni opinatur quisq3 quod nescit. Humáitas plane uocatur misératiōis affectus:quia humanitatis officiū é necessitati hominis piculo subuenire. Fortuna est accidétiū rerū subitus atq3 iopinatus euétus. Vulgus & imperiti fortuná putát esse:quæ tribuit hominibus bōa & mala. Ná simulacrū eius cum copia & gubernaculo fingūt:tanq̄ hæc & opes tribuat.& humanarum rerum regimen obtineat cui opinioni & Virgilius assensit q fortunam omnipotentem uocat.& historicus qui ait. Sed ꝑfecto fortuna in oi e dominatur. Deus pater iō appellandus é.qa nos creauit. nobis etiá multa & magna largitur. Dominus ideo.quia regit.castigandiq3 & puniédi habet maximam potestatem. Immortalitas est regni cælestis hæreditas i.summum bonum. Sermo est spiritus cum uoce aliquid significante prolatus. Logos & sermonem significat & rationem. Iesus inter hoíes nominatur: Ná Griftus non propriū nomé est nuncupatio potestat.s & regni Vnde ab unctiōe nominatus est cristus. Iesus át latine dicitur saluator quia cunctis gentibus salutifer uenit. Emanuel significat nobiscū deus.s. qa illo p uirginé nato confiteri hoíes oportebat deū secū eé.i.in terra & in carne mortali. Id át nomen propheta Isaias protulit dicens.ecce uirgo concipiet in utero:& pariet filiū:& uocabitur nomen eius Emanuel. Ticioné uulgo appellant extractū foco torré semiustū & extinctū. Testamentum iccirco Moyses & iidem ipsi prophetæ uocant legem quæ iudeis data erat: quia nisi testōr mortuus fuerit nec cōfirmari testm̄ pōt nec sciri qd in eo scriptū sit qa clausum obsignatū é. Itaq3 nisi Christus morté suscepisset.apire testm̄.i.reuelari & intelligi misteriū dei nō potuisset. Veꝝ scriptura oīs in duo testamenta diuisa é. Illud qd aduētū dn̄i passiōemq3 antecessit.i.lex & ꝓphete uetus dr̄. Ea uero q̄ post resurrectiōem eius scripta sunt. Nouū testm̄ no-

minatur. Iudei ueteri utuntur: Nos nouo: sed tamen diuersa nō sūt quia nouum ueteris adīpletio ē & utroq; idē testator ē christus qui ꝑ nobis mortē suscepit Nos heredes æterni regni fecit abdicato & exheredato populo iudeorū. Religio nomē accepit a religādo quia hoc uīculo pietatis obstricti deo & religati sumus. Nō autē ut Cicero īterptatus ē ab religēdo ut scribit in libro de.n.d. Religio ueri cultus est. Superstitio falsi Superstitiosi.n. uocātur aut hi qui supstitē memoria defūctorū colūt ut qui parentibus suis superstitibus colebant imagines eorū domi tāquā deos penates. Nā qui nouos sibi ritus assumebāte ut ī deoꝝ uicem mortuos honorarēt quos ex hominibus ī celū receptos putabāt hos supstitiosos uocabāt Eos uero q publicos & ātiquos deos colerent religiosos noīabant. Vnde Virgilius. Vana supstitio ueterūq; ignara deorum. Superstitiosi qui multos ac falsos deo colunt. Religiosi qui uni & uero deo supplicant. Sapiētia ē ītelligētia uel ad bonū rectumq; faciēdum. Vel abstinētia delictoꝝ factorumq; improborum. Stultus est qui: quid sit bonū ac iustū non scit: & ideo semper peccat. Patiētia est maloꝝ quæ aut feruntur aut accidūt cū æquanimitate ꝑlatio: Est autem magna & precipua uirtus Patientia. hæc.n. perturbatū animum ad fluctantem ad tranquillitatem suam reuocat: hæc mitigat hæc hominem sibi reddit qua quidē stulti carēt. Virtus est iram cohibere: cupiditatem cōpescere: libidinē refrenare idest.n. uitiū fugere. Letitia est in ꝑsolēter se offerēs gaudium. Cupiditas est perseuerans ac ꝑpetua uolūtas. Frugalitas est abstinentia quidem uoluptatum. Liberalis is ē: qui cibū & benemeritis: & quum oportet: & quātum satis est: largitur. Prodigus is ē: qui & nō meritis: & quum opus nō ē: & sine respectu rei familiaris effundat Cogitatio nihil aliud ē quam mentis agitatio. Bonus uir ē qui prosit quibus possit: noceat nemini. Furias tres esse poete dixere: q̄ mentes hominum exagitent: propter tres affectus: qui homines in oīa facinora precipites agant. Ira enim ultionem desiderat. Cupiditas opes. libido uoluptates. Sanus. iustus pfectus ille hō ē: q ad alienā fœlicitatē nō attollat oculos: opes nō admiretur. alienā mulierē sancte uideat. nihil oīno appetat. non cōcupiscat aliena nō inuideat ulli. nō fastidiat quenq̄. sit humilis misericors. beneficus. mitis. humanus. pax ī animo eius ꝑpetua cerseretur. Sacrificiū ē laus & hymnus. Sapiētia q̄ soli homini data ē: nihil aliud est q̄ dei noticia. Mēs & anima nō idē est. Aliud ē.n. quod uiuimus: aliud quod cogitamus. nā dormiētium mēs: nō aīa sopitur. & ī furiosis mēs extinguitur aīa manet. & ideo nō exaīmes: sed demētes uocātur. Mēs ergo.i. ītelligētia uel augetur. uel minuitur pro etate. Anima ī statu suo semper est. Corpus uas est aīe: uel receptaculū. ita nec aīa ps est corporis. Hidaspes qui fuit medorū rex antiquissimus: a quo amnis quoq; nomen accepit: qui nunc hidaspes dicitur sub interpretatione uaticinantis pueri ad memoriam posteris tradidit sublatū iri ex orbe imperium nomenq; Romanū: quod multo ante præfatus est

q̄ illa troiana gens cõderetur. Ira cõmotio mẽtis ẽ ac pturbatio siquidẽ cũ in animũ cuiusq̄ ĩcidit uelut seua tempestas tãtos excitat fluctus: ut statũ mẽtis immutet: ardescãt oculi. os tremat. lingua titubet dentes cõncrepẽt. alterius uultum maculet: nunc suffusus rubor. nũc pallor albescens. Ira est: inquit Seneca: cupiditas ulciscende iniuriæ. Alii: ut ait possidonius: Cupiditas puniendi eius a quo te inique putes læsum. Quidã ita diffinierũt. Ita est incitatio animi ad nocendum ei: qui aut nocuit: aut uocere uoluit. Cicero autẽ ait. ira est libido ulciscendi. ira itẽ est motus animi ad cœrcẽda peccata ĩsurgẽtis. Mors ẽ dissolutio naturæ. Caput dictũ ẽ: q hinc capiant initium sẽsus ac nerui: in eo. n. est regimẽ totius animãtis. qd̄ Varro ad Ciceronẽ scribit. Frõtem nominatam Varro existimauit ab oculorum concauis forãinibus. Aures ab audio uelut audes p imitationẽ litteræ sũt nominatæ Oculos dictos eẽ Varroni placet: quouiam eos deus ciliorũ tegminibus occuluit ut munitiores essent ab iniuria. Palpebræ quibus mobilitas ĩest a palpitatione dictæ sunt: pilis in ordine stantibus uelatæ septum oculis decẽtissimũ præbens. Acies ẽ mẽbrana illa perlucẽs pupillas nũcupamus scintillas luminum media parte conclusas: in quibus puris ac subtilibus cernendi sensus ac ratio continetur. Gingiuæ a gingnendis dentibus nominãtur. Mentum deductum est clemẽter a genis. & ita ĩferius cõclusum: ut acumen eius extre mum signare uideatur leniter impressa diuisio. Pollex digitus a ceteris separatus nomen accepit: q ui & potestate inter cæteros polleat. Nares dictæ: quia per eas uel odor uel spũs nare nõ desinit. Vir nominatus est q maior ĩ eo uis est: q̄ in fœmina. Virtus a uiro nomen accepit. Mulier: ut Varro interpretatur a mollicie ẽ dicta mutata & detracta littera uelut molier. Mens uel animus nuncupatur sensus ille uiuns atq celestis: qui quidem tantæ mobilitatis est: ut ne tum quidem quum sopitus est conquiescat: tantæ celeritatis: ut uno temporis pũcto cœlum omne collustret. si uelit maria puolet: terras & urbes peragret. Harmoniã musici uocãt intentiõnẽ: concentumq neruorum ĩtegros modos sine ulla offensione consonantium.

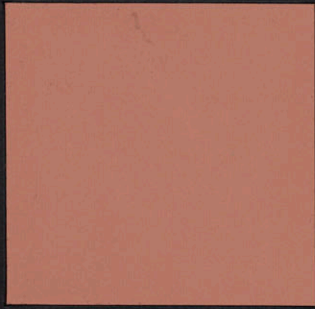
Impressum Venetiis per christoferum de pensis.
M.cccclxxxxvi. die. iiii. iuni.

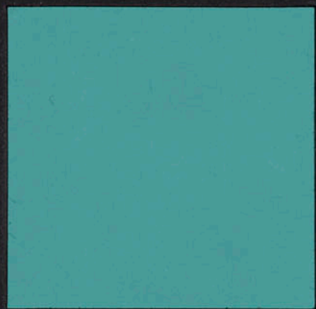
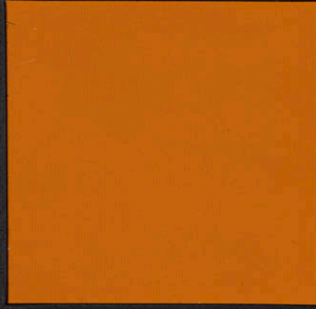
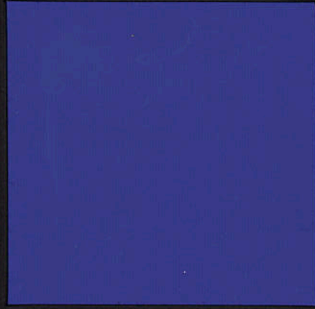
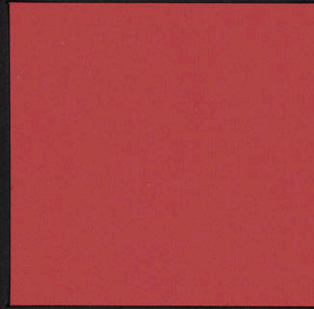
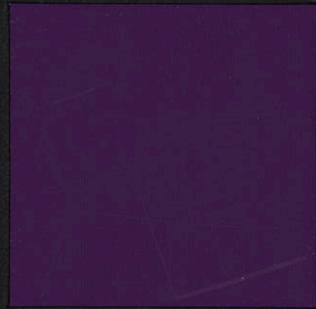
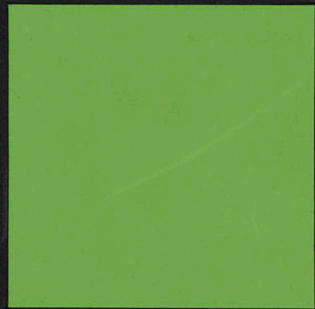
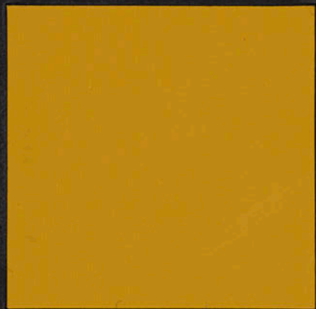
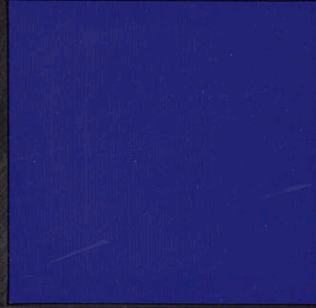
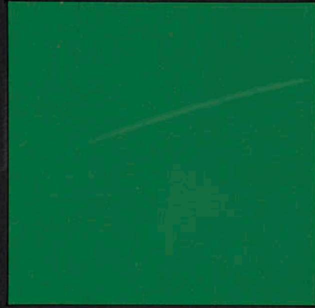
Ulla troiena gens rederetur. In ac cōmentio meus eac parbarior quidē cū in [illegible] tempestatib[us] [illegible] datū mē [illegible] concep[illegible] alte uis uidentur masculescere lasciuus [illegible] pastor alliceret. Ita est quē Seneca [illegible] Cupidites pruriendi causa quo te [illegible] partes [illegible] ita esset tanto animi ad nocendum [illegible] ut nocere uelit. Cicero autē altera [illegible] ad [illegible] peccata luxu- regis. Mors ē dissolutio naturae. Caput dictū [illegible] capiūt initium se[n]sus ac neruorū [illegible] animae [illegible] Varro ad Ciceronē scri bit. [illegible] Varro existimauit [illegible] [illegible]. Aures ab audio [illegible] Oculos dictos ē Varroni placet [illegible] colligit [illegible] Palpebrae quibus mobilitas sēs a palpitatione dictae [illegible] in ordine [illegible] oculis de- [illegible] praebens. Acies ē [illegible] pupillas nūcupamus scintillas [illegible] media parte [illegible] in quibus [illegible] cer- nendi sensus ac ratio continetur. Gingiuae a gignendo sūt dentibus no minatae. Mentum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nares [illegible] per eas uel odor uel [illegible] naris [illegible] rime. [illegible] Virtus a [illegible]. Mollicia [illegible] Varro inter [illegible] mollicie [illegible] Mens uel animus nuncupa tur [illegible] mobilitas [illegible] [illegible] temporis [illegible] caelum [illegible] maria [illegible] terras [illegible] peragret. [illegible] integros [illegible] consolantur.

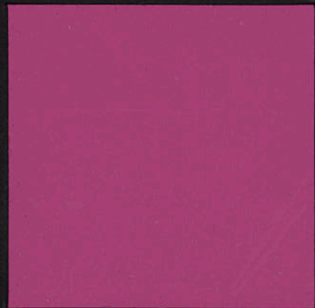
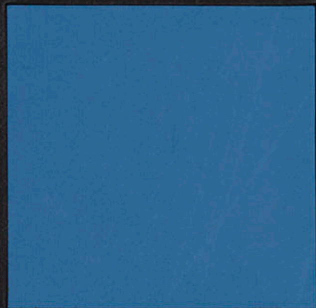
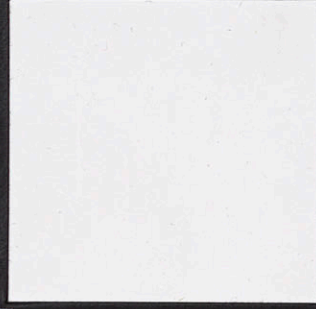
Impressum Venetijs per christoferum de pensis.
M.cccclxxxxvi decembris.

colorchecker CLASSIC

x·rite

mm